

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bible olomoucká

Olomouc, Vědecká knihovna, M III. 1, a její iluminace

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: Dějiny umění

Vedoucí práce: Doc. Pavol Černý

Autor: Kateřina Vašinková

Olomouc 2012

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Bible olomoucká vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

.....
Kateřina Vašínková

Poděkování

Především bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, jímž byl doc. Pavol Černý, za trpělivost, ochotu, doporučení literatury a poskytnutí mnoha cenných rad. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Rostislavu Krušinskému, vedoucímu oddělení historických fondů Vědecké knihovny v Olomouci, který mi poskytl digitalizovanou podobu iluminací Bible olomoucké. Poslední poděkování patří mému blízkému okolí za podporu během vypracování mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Přehled literatury zabývající se problematikou.....	6
2. Dochované bible na našem území	8
3. Popis Bible olomoucké.....	11
3.1. Bible olomoucká I. Díl.....	13
3.2. Miniatury I. Dílu.....	14
3.3. Bible olomoucká II. Díl.....	26
3.4. Miniatury II. Dílu.....	28
4. Ikonografický rozbor.....	42
5. Analogická vyobrazení.....	44
6. Formálně stylistické vlastnosti.....	46
Závěr.....	49
Poznámky.....	51
Seznam použité literatury.....	55
Summary.....	57
Seznam obrazových příloh.....	58
I. Tabulka.....	62
II. Tabulka.....	63
Obrazová příloha.....	65
ANOTACE	68

Úvod

Cílem mé bakalářské diplomové práce je přiblížit problematiku knižní malby 15. století, především se zaměřit na vyobrazení z bible zvané olomoucká, dochované ve Státní vědecké knihovně města Olomouc. Zpočátku se zabývám problematikou iluminací počátku 15. století a jejich výskytem v biblích na našem území. Zvláštní pozornost pak věnuji již zmíněné Bibli olomoucké, která nepochybně patří ke skvostům knižní malby své doby. Zvláštní pozornost pak věnuji stylově-formálnímu charakteru iluminací a dále se pokouším zařazení do širšího kontextu knižní malby v českých zemích na počátku 15. století. Přihlížím i k ikonografii, zejména poukazují na některá méně obvyklá zobrazení. Klíčovým úkolem mé bakalářské práce je shromáždit dostupnou odbornou literaturu a zobrazení.

Toto téma jsem si vybrala, protože i navzdory četným publikacím se ještě nikdo nezabýval podrobnou ikonografickou analýzou. Textovou stránku rukopisu jsem tedy odložila stranou a zaměřila se na iluminátorskou výzdobu rukopisu. V příloze předkládám rozsáhlou obrazovou přílohu. Cílem bakalářské práce bylo shromáždit dostupnou odbornou literaturu a srovnat iluminace se soudobou knižní malbou v biblích.

1. Přehled literatury zabývající se problematikou

Rukopis byl pojmenován Josefem Dobrovským podle místa uložení. Dobrovský byl také první, kdo ho již roku 1787 v olomoucké knihovně prozkoumal. Po prozkoumání textové stránky zařadil kodex mezi bible tzv. první recenze, překladu do češtiny. Stručný popis rukopisu zveřejnil Václav Tille roku 1895. Poté se o kodex začali zajímat Josef Vraštil a Josef Vašica. Vašica vyslovil názor, že kniha byla napsána podle stejné předlohy jako Bible Litoměřicko - Třeboňská.¹

V roce 1933 Velehradská Akademie vydala základní informace o skladbě textu a iluminací. Miniaturami Bible olomoucké se podrobněji zabýval Karel Šourek roku 1944.² Zasloužil se především o pořízení černobílých fotografií iluminací a jejich popis. V roce 1956 okrajově o kodexu píše Jan Merell.³ Téhož roku vydal Eduard Petruš publikaci o rukopisných sbírkách univerzitní knihovny v Olomouci.⁴ V tomto díle se poprvé objevuje důležitá myšlenka, že až na jednu miniaturu jsou všechny obrázky dílem jednoho malíře. S touto tezí souhlasil i Josef Krása v kapitole o knižní malbě.⁵ Pouze jedno vyobrazení připisuje dílně geronského Martyrologia. Především miniatura Šalamouna modlícího se k Hospodinovi. Ostatní iluminace v olomoucké Bibli označil jako jednotný celek, jehož malíř nebyl ovlivněn krásným slohem. Vyslovuje názor, že charakter výzdoby je konzervativní.

Dále zde píše, že Mistr Bible olomoucké byl pravděpodobně žákem pražské dílny, anebo ji alespoň dobře znal. Hovoří o olomoucké dílně a její příbuznosti s uměleckým vývojem ve Vratislavi. Ku příležitosti výstavy v Praze byl roku 1991 vydán pod záštitou Národní knihovny a Ústavu dějin umění ČSAV katalog Iluminované rukopisy doby husitské.⁶

Hlavním autorem katalogu je Karel Stejskal, který odkazuje především na názory Karla Šourka. Následně se Stejskal zabývá problematikou bible v kapitole *Iluminované bible v Čechách a jejich vztah k západoevropské knižní malbě*.⁷ Poukazuje především na malované iniciály. Také vynáší myšlenku, že olomoucká Bible a Bible Petra Zmrzlíka ze Svojšína jsou opsány podle jedné předlohy. Miniatury Bible olomoucké označuje jako lidově naivní.

Jazykovou stránkou se zabýval Vladimír Kyas, který následně vydal pětisvazkovou edici *Staročeská bible drážďanská a olomoucká*.⁸ Kyas svou celoživotní práci v oblasti biblického bádání shrnul v díle *Česká bible v dějinách národního písemnictví*.⁹ Výzdobu bible jako takovou zcela opomíjí a svou práci zaměřuje na textovou strukturu. V neposlední řadě o rukopise napsal i Karel Stejskal v kapitole o knižní malbě na Olomoucku v katalogu výstavy *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550*.¹⁰ Na internetových stránkách Vědecké knihovny v Olomouci je přístupné všeobecné schéma a fotografické produkce pro širší společnost.

2. Dochované bible na našem území

Iluminace biblických kodexů z větší části nějakým způsobem signalizují tehdejší sociálně politické proměny. Řada iluminátorů pracovala jak pro husitské, tak i pro katolické objednavatele. Tím lze vysvětlit, že památky tohoto období představují poměrně homogenní celek.¹¹ Na pražském dvoře císaře Karla IV. a Václava IV. vznikla významná malířská škola, jejíž vliv trval až do čtvrtiny 15. století. V Praze se také kolem 1400 plně rozvinul mezinárodní krásný sloh. Za vlády Karla IV. na český trůn (1346 - 1378) došlo k obrovskému rozvoji ve všech oblastech, např. v produkci knih. Jeho syn král Václav IV. (1378 - 1419) pokračoval ve stopách svého otce. Za jeho vlády dochází k dalšímu rozvoji knižní kultury. Vlastnil rozsáhlou knihovnu. Nejznámější je bezesporu monumentální Bible Václava IV. z 90. let 14. století. Kodex čítá na 650 velkých miniatur. Mnozí dvořané následovali svého krále a nechávali si také zhotovit bible. Kromě Václavské bible, kterou teď necháme stranou, se u nás zachovalo pozoruhodné množství iluminovaných biblí, které jsou uloženy v knihovnách a archivech Čech a Moravy. Některé z nich se nyní nacházejí v zahraničních depozitářích.

Text v českém překladu je ve všech kodexech obdobný, situovaný do dvou sloupců. Používalo se písmo zvané bastarda. Z hlediska formálního obsahu byly do kodexů opisovány vždy všechny biblické knihy, mnohé s předmluvami, což bylo obvyklé ve středověké Vulgátě.¹²

Nejstarším rukopisem tohoto období, a první česká bible vůbec, je Bible leskovecká, která shořela v roce 1914 v belgické Lovani. Jde o první ucelený překlad Písma do českého jazyka, jež se dochovala pouze ve fotokopiích. Následuje Bible mincmistra Konráda z Vechty, dopsaná v letech

1402 - 1403, která předčí kvalitou dokonce Václavovu bibli.¹³ Iluminátor byl již v této době obeznámen se stavbou prostoru. Iluminace provedl malíř zvaný též Mistr knihy Josue.¹⁴

V letech 1411 - 1414 opsal písař Matěj z Prahy pro Husova přívržence, mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína, jeho českou třísvazkovou bibli nazývanou dnes litoměřicko - třeboňská.¹⁵ Bible obsahuje 182 miniatur a iniciál zdobených rozvilinovým ornamentem.¹⁶ Z chronologického hlediska následuje Bible olomoucká, pořízená v roce 1417, která je uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci.¹⁷

Do následujících kritických let, období husitských válek, řadíme Boskovickou bibli (1420), jejíž vazba je renesanční ze 16. století. Dílo dvou písařů má celkem 87 miniatur a z toho 50 figurálních. Na výzdobu kodexu bylo bohatě využito zlacení.¹⁸ Na iluminacích Bible boskovické a výzdobě mladší Bible Sixta z Ottersdorfu¹⁹ (kolem roku 1430) se podílel Mistr Mandevillova cestopisu. Bible z Ottersdorfu má spíše ornamentální charakter s výjimkou dvou sedících postav proroků.

Za zmínku jistě stojí Bible Zamojských z roku kolem 1430.²⁰ Kodex je bohatě zdoben bordurami a rozvilinami. Obsahuje 31 malovaných iniciál, z toho 22 figurálních a 9 ornamentálních. J. Krása přisuzuje miniatury dílně Mistra Krumlovského Specula. V knihovně umělecko - historického muzea v Kroměříži bychom našli bibli písaře Duchka z Mníšku z roku 1433. Stejně jako u předešlého kodexu je vazba renesanční ze 16. století. Rukopis obsahuje celkem 77 barevných iniciál, z toho 22 iniciál figurálních.²¹ Další zajímavé dochované knihy jsou například Bible Mlynářčina²² v Univerzitní knihovně v Praze, která se soustřeďuje pouze na ornamentální výzdobu, konkrétně na 95 ornamentálních iniciál. V 30. letech 15. století byla napsána Bible Bočkova, jež je nyní uložena ve Státním archivu města Brna.²³ Pochází ze 30.

let 15. století, jejímž majitelem byl původně Boček z Kunštátu a Poděbrad. Obsahuje 73 iniciál, z toho 58 figurálních. V neposlední řadě za zmínku jistě stojí Bible latinská datovaná do roku 1430.²⁴ Na první pohled je zřejmé, že její objednavatel měl skromnější finanční prostředky. Je psána drobnou zběžnou kurzívou a má jen jednu iluminaci na fol. 1. Zbývající část tvoří skromná ornamentální výzdoba. První vyobrazení s upálením Mistra Jana Husa se nalézá v latinsky psané Bibli Martinické z roku 1343.²⁵ Jako poslední bych ráda uvedla Bibli šelenberskou.²⁶

3. Popis Bible olomoucké

Signatura M III 1/I - II. Nyní je uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci. Bible pochází z roku 1417 a skládá se ze dvou částí. Datace je uvedena ve druhém svazku na fol. 281v. V Olomouci je bible doložena od roku 1787.²⁷ Je dílem jednoho písaře. Původně bibli vlastnil některý z moravských klášterů a poté olomoučtí jezuité.

Vazba je pozdně gotická s dřevěnými deskami, které jsou povlečeny tmavě hnědou kůží s pozdně gotickým slepotiskem a soudobým bronzovým kováním. Bible byla rozdělena uměle, proto se původní pozdně gotické kováni dochovalo u prvního dílu na horní desce a u dílu druhého na spodní desce. Přesněji se jedná o čtyři nárožní kováni s prostřední puklicí. Zadní kováni desky prvního dílu a přední desky druhého dílu je nové. Opět zde můžeme vidět čtyři nárožní kováni s prostřední puklicí. Na spodním přidešti druhého dílu je vlepena restaurátorská zpráva. Byla provedena Ladislavem Kolaříkem v prosinci 1965 ve městě Hodonín.

Psáno na pergamen. Rozměry knihy jsou 50 x 33 centimetrů. Text ve znění staročeském první české redakce s výjimkou Skutků apoštolských, které jsou ve znění rukopisů redakce druhé.²⁸ Dílo je napsáno českou bastardou vždy ve dvou sloupcích. Poslední kniha "*Tajnicě svatého Jana*", neboli Apokalypsa (fol. 282r), byla přidána později. Dozvídáme se tak díky autorově poznámce s datem dokončení. Na počátku první knihy se vyskytuje předmluva, která začíná citátem z Aristotelovy metafyziky, kde je místo Aristotela vyobrazen sv. Jeroným (fol.Ir).²⁹

První díl má 290 listů, druhý díl je složen z 289 stránek textu. První svazek obsahuje 30 figurálních miniatur a druhý 47 figurálních miniatur. Iluminace jsou rámovány, na

jejich vznik byla použita temperová barva, lazura a místy i lístkové zlato. Výška miniatur se pohybuje mezi deseti až jedenácti řádky textu, i když se zde nacházejí i výjimky. Šířka zasahuje do tří čtvrtin sloupce.

Textová struktura se nejvíce podobá Bibli litoměřicko - třeboňské z let 1410 - 1414, jejímž autorem je Matěj z Prahy. Byla určena pro mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína. Na základě této shody usoudil V. Kvas, že obě bible byly napsány podle téže předlohy a pocházejí ještě z konce 14. století.³⁰

Iluminace se vyznačují pečlivým provedením, jemností a vysokou uměleckou hodnotou, z čehož lze usoudit, že se hlavní malíř Bible olomoucké pravděpodobně školil v Praze v okruhu iluminátorů Bible Václava IV. a byl pomocníkem tzv. Mistra Balámovy historie.³¹ Od dalšího královského miniaturisty Frány převzal princip výstavby prostoru u narativních výjevů v krajině.³² Miniatura na foliu 194r výrazně přesahuje svou kvalitou ostatní, je přisuzována jednomu z malířů Mistra gentského martyrologia.

3.1. Bible olomoucká I. Díl

Na horním přidešti je napsán zlomek původního ex-libris s letopočtem 1417. Text je psán ve dvou sloupcích o padesáti řádcích.

Kolace složek: 2 IV(16) + 1 IV-1(23) + 33 IV(290).

Pořadí knih 1. díl: Genesis: fol.1 - 24v, Exodus: 25r - 43r (chybí počátek s úvodní iluminací), Leviticus: 43v - 55r, Numeri: 56r - 74v, Deuteronomium: 75r - 91v, Kniha Josue: 91v - 103r, Judicum: 103r - 114v, Kniha Rút: 114v - 116r, První kniha královská: 116r - 134v, Druhá kniha královská: 134v - 148v, Třetí kniha královská: 148v - 165r, Čtvrtá kniha královská: 165r - 180v, První kniha Paralipomenon: 180v - 194r, Druhá kniha Paralipomenon: 194r - 211v, První kniha Ezdrášova: 211v - 216v, Kniha Nehemiášova: 216v - 223r, Druhá kniha Ezdrášova: 223r - 229v, Kniha Tobiášova: 229v - 234v, Kniha Juditina: 234v - 241r, Kniha Ester: 241r - 247v, Kniha Job: 247v - 259v, Kniha Davidova - Žalmy: 259v - 290v (Fol. 259v: počátek žaltáře: *„Blažený muž, jenž nepostúpil po radě nemilostivých a na cestě hříšných nestával a na stolici neduživenstvie neseďal.“*³³

Vazba je dobře zachována a na příslušných stranách pergamenu jsou pravidelné kustody. Na počátku Exodu chybí list, který byl vyříznut. Ve větší části pisař použil jednoduché lombardy bez zdobení, přesto můžeme na počátcích některých kapitol nalézt lombardy s dekorem fleuronés. Konkrétně se jedná o folia 1v, 2r, 2v, 3r, 53r, 257r-2x, 289r. Jednotlivé strany záhlaví jsou opatřeny názvem jednotlivých biblických knih a průměrná velikost obrázků v pravoúhlých rámech zaujímá výšku 9 - 11 řádků.

3.2. Miniatury prvního dílu:

Fol. Ir: *Dawwnieho vieku slovutný muž Aristoteles w jedněch knihách w swých píše a rzka: všichni lidé ot przirozenie umieti žádají.* Sv. Jeroným sedící u písařského pulpitu. Nachází se zde ilustrace k Aristotelově předmluvě Starého zákona. Muž je oděn do rumělkově červeného pluviálu, spodní šat je modro šedý. Na temeni má červený kardinálský klobouk, kolem něhož má naznačen nimbus, což bezpochyby svědčí o tom, že jde o světce. V levé ruce drží zavřenou knihu a pravou rukou svírá pero, kterým píše do rozevřené knihy ležící na světle hnědém pulpitu. Pozadí je zlaté s kosočtvercovým dekorem. Scéna je orámovaná. Barva lišty je modro šedá.

Fol. 1v: *„N“a poczatnie stworzil boh nebe i zemi.* Stvoření světa. (Gn 1,2). Námět je rozdělen do tří medailonů, vertikálně seřazených, které jsou olemovány dekorativním rámem, z něhož na levé straně vyrůstají dva akantové úponky. Celek rámuje dvojitá lišta, barva vnějšího rámu je světle hnědá, vnitřní rám laděn zeleně. Medailonky jsou olemovány tenkým pruhem žlutozelené barvy. Co se týče velikosti, jde o největší vyobrazení v celé Bibli, výška obrázku skýtá na 28 řádků.

První medailon: Oddělení světla od tmy, zrod dne a noci, vod a souše, slunce a měsíce - klíčovou postavou je zde Bůh Otec. Iluminátor do jednoho medailonu zakomponoval první čtyři dny ze stvoření světa. Děj se odehrává především v pozadí. Po levé straně stojí Bůh, který je zde vyobrazen jako bezvousý a se zlatým nimbem. Je oděn do prostého splývavého roucha šedé barvy. Nad scénou v oválu se vznáší svatá holubice, rovněž s motivem zlatého nimbu.

Druhý medailon: Stvoření ptactva a zvíře. (Gen. 1,9. - 11. a 20). Opět zde vidíme Boha Otce, stojícího vlevo, tentokrát obklopeného zvířaty. Najdeme tady například

i zajíce, jelena, žábu, lva a ptactvo. Jeho pozadí je tvořeno bohatou vegetací.

Třetí medailon: Stvoření člověka - ukázka zrození Evy, kterou Bůh vytahuje z Adamova žebra. (Gen. 2,21. - 22). V pozadí je namalovaná alej stromů s červenými plody.

Fol. 8r: „A" *przišla Sta dwa anjely werzer do Sodomy.* Abraham prosící Hospodina za spravedlivé města (Gn 18) a anděl vyvádějící Lota se ženou a dcerami ze Sodomy. (Gen. 19,15 - 18). Výška 17 řádků. Barva rámové lišty je zelenožluté barvy. Oblohu uvnitř obrazu nahrazuje zlacení. Vegetabilní terén. Ilustrace je rozdělena do dvou horizontálních scén. V horní části vpravo je zobrazen Abraham s plnovousem v modrém šatu. Vzhlíží k Hospodinovi na nebi a přimlouvá se za spravedlivé lidi tohoto města. Vpravo před Abrahamem stojí tři sodomští občané, jež přihlíží situaci a jsou oblečeni do rumělkové a žlutozelené barvy. Vlevo nahoře se rozprostírá město se světle modrými střechami.

V dolní části se po pravé straně nalézá město s hradbami a světle modrými střechami. Nad hradbami města je pruh zlaceného pozadí. Z města vychází skupinka čtyř postav, anděl se zlatým nimbem v bledě fialovém rouchu. Lot se ženou a dcerami. Lotův šat má červenou barvu a přes ramena má přehozen modrý plášť. První dcera je oděna do žlutozelených šatů, druhou zdobí červené šaty. Poslední ze tří žen v růžovém rouchu, manželka Lota, se ohlíží k městu.

Fol. 43v: *I powolá hospodin Mojziešie a mluwil jest k niemu o stanu swiedecztwie a rzka, mluw synom israhelským a powiez jim.* Mojžíš učí Izraelské, jak přinášet zápalné oběti. (Lev 1.1). Rámováno světle fialovým inkarnátem. Pozadí hnědé s kasetovým zlaceným dekorem. Děj se odehrává v přírodě, kde po pravé straně sedí pod hnědou edikulou s modrým baldachýnem Mojžíš bez nimbu. Mojžíš je plnovousý, oděn do hnědého roucha s kapucí a pravou rukou kyne ke skupině lidí nalevo. Zjevně představují lid izraelský

v růžovém, modrém, červeném a zeleném šatě a na hlavách mají klobouky bílé barvy. Dále jsou na obrázku namalována obětní zvířata, přesněji býček, beránek a holubice.

Fol. 56r: *Mluvil jest hospodin k Mojziešovi, na pušti Synaj w stanu slibenie prwnieho dne miesieczie druhého, wýštie jich z Egypta a rzka.* Hospodin mluví k Mojžíšovi na hoře Sinaj. (Nu 1.1). Iluminace menších rozměrů - 5 řádků, zachycuje pouze postavy, pozadí je modré se zlatým úponkovým dekorem, rámováno jednoduchou černou linkou. Bůh otec je znázorněný vpravo na hnědě kolorované hoře jako mladý muž bez vousů v zeleném hávu. Kdežto Mojžíš je tady jako muž středního věku s vousy a oděn v růžovém plášti. Atypické zobrazení oproti ostatním iluminacím.

Fol. 75r: *Tato jsu slova, jezto jest mluvil Mojzieš ke všemu israheli za Yordanem, w poli na pušti proti moři rudnému.* Mojžíš sděluje izraelskému národu Hospodinovo poselství. (Dt 1.1). Barva lišty je smaragdově zelená. Vpravo stojí Mojžíš v plnovousu, který na sobě má spodní modrý oděv a svrchní hnědý plášť. Je otočený směrem ke skupince lidí, vlevo stojící dvě ženy a pět mužů, jež představují izraelský národ. První dva izraelští muži zprava v modrém, další v zeleném, fialovém a ženy nahoře zprava v modrém, červeném a růžovém rouchu. Pozadí je tmavě modré se zlatými úponky.

Fol. 91v: *I stalo sie jest po smrti Mojziešovie, sluhy Hospodinowi.* Poslové vracející se z průzkumu v zemi Kananejské s hroznem, který odřízli v Eštolském úvalu jako ukázkou plodů země zaslíbené.³⁴ (Joz 13.24 - 28). Úvodní ilustrace ke knize Jozue, jejíž rám je světle hnědý. Uvnitř obrazu vidíme tmavomodré pozadí se zlaceným dekorem kosočtvercového ladění. V jednotlivých polích jsou pravidelně umístěny hvězdice. Napravo se nachází kněz v hnědém plášti s modrým spodním oděvem, který má na temeni hlavy nasazen modrý klobouk. Zleva k němu přicházejí dva bosí muži

v dlouhých tunikách zelené a růžové barvy, jež nesou trs hroznu zavěšený na tyčce.

Fol. 103r: *Po smrti Josue poradili su sie synové izraelští s hospodinem rzkucze, kto wzejde przed námi proti Chanaanskému a bude vévoda w boji.* Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům Kananejským ruce a nohy. (Sd 1.5 - 6). Barva lišty, která rámuje obraz, je zelená. Pozadí je uvnitř hnědé barvy se zlatým kasetovým dekorem. Jde o naturalisticky pojatou scénu, která zachycuje tři bojovníky oděné zčásti v blankytném brnění, a jejich nepřátele. Na šatech ozbrojenců se prolíná růžová, pískově žlutá a zelená barva. Kolem pasu mají černé opasky a v ruku drží zkrvavené meče. Kananejští jsou oděni v tmavě modré, růžové a červené, bezmocně ležící na zemi s uťatými končetinami.

Fol. 114v: *We dnech sudczie jednoho, tehdy když súdczie nad lidem biechu, stal sie jest hlad w zemi, pronž otjide czloviek z Bethleema Judášova do krajie Mabského.* Boáz se táže svého služebníka na dívku, která se ženci sbírá klasy. (Rt 2.3 - 5). Nachází se zde lišta zelené barvy s tmavomodrým pozadím se zlatým úponkovým dekorem. Terén pole je hnědý s bíle naznačeným obilím. Na obrázku je celkem pět postav, z nichž dvě ženy a dva muži sbírají na poli klasy. Ženy vlevo mají bílé roušky na hlavě. Klečící žena v zelené je Rút. Za ní stojí žena v růžovém. Jedná se o Boázovu služebnici. Napravo od žen sbírají klasy dva bosí muži v červeném a růžovém jednoduchém hávu. Boáz v opásaném růžovém rouchu s červeným náprsníkem a s červenými punčochami vchází na scénu zprava.

Fol. 116r: *Byl jest jeden muž z toho miesta Ramatha w té oblasti Sophy z hory Effraum, jemuzto jmie Helkana syn Jeroboam, a Jeroboam byl syn Eliud.* Anna přivádí Samuela před kněze Eli, aby jej zasvětil Hospodinu. (1Kr 1.24 - 25). Barva lišty je růžová, pozadí hnědé se zlaceným kasetovým dekorem. Po pravé straně sedí kněz v hnědém plášti s kapucí pod modro

bílou edikulou. Zleva k němu přicházejí Anna v zeleném šatu s rouškou na hlavě. Před Annou stojí malý Samuel v červeném šatu. Další postavy - služebník s pytlím přes rameno v šedofialovém, za ním stojí žena v růžovém a úplně vlevo se nachází postava muže v zeleném. Skupinku doprovází obětní zvířata hnědého koloritu.

Fol. 134v: *Tehda sie jest tak stalo, když byl Saul umrzel a Dawid sie wrátil z pobytie Amalechských.* Na příkaz Davida je probodnut Amalechitský, který zabil poraženého Saula.³⁵ (2Kr 1.15 - 16). Lem iluminace je barvy světle a tmavě modré. Pozadí vepřovice se zlatým úponkovým dekorem. Po levé straně sedí král David v červeném rouchu s modrým svrchním pláštěm na světle hnědém trůně. Na hlavě má korunu. Za ním stojí dva muži v zeleném a růžovém svršku. Dívají se, jak ozbrojený muž v růžovém se světle modrým nákrčníkem protíná mečem tělo muže. Amalechitským, který je popraven, má zelený oděv potřísněný krví.

Fol. 148v: *Zatiem Dawid sie byl staral a jmiejieše sobie mnoho dní, a když jeho odienjichu ruchem nicz sie neshrziejieše.* Král Šalamoun vynáší rozsudek ve sporu dvou žen o dítě.³⁶ (3Kr 3.25 - 26). Rámování světle a tmavě modré. Pozadí je zde hnědé se zlaceným kosočtvercovým mřížkovým dekorem. Na této iluminaci vidíme celkem sedm postav. Nalevo sedí na světle hnědém trůnu král Šalamoun v tmavě modrých šatech se světle hnědým pláštěm přes ramena a zlatou korunou na hlavě. Za králem úplně nalevo stojí dva dvořani v žlutozeleném a tmavě červeném. Před Šalamounem stojí kat v červeném svršku. V jedné ruce drží nahé dítě a v druhé ruce svírá meč. Naproti katovi stojí dvě ženy. První zprava v zelenožlutých a druhá v růžových šatech. Obě ženy mají hlavy zakryty bílými rouškami. Na plášti krále iluminátor použil práškové zlato.

Fol. 165r: *I pohyrzil jest na svie slibie Moah v sborce Izrahelském po tom czasu, když byl umrzel Achab.* Náman Syrský

je zbaven malomocenství, zatímco Elizeův sluha Gézi je malomocenstvím potrestán.³⁷ (4Kr 5.13 - 14, 20 - 27). Rumělkově červená lišta. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Terén tmavě hnědý. Jedná se o simultánní zobrazení. Na levé straně je vyobrazen muž v zeleném, Námanův sluha. V ruce drží růžové roucho svého pána, který se koupe ve vodě. Jeho tělo jasně prokazuje známky nemoci. Na protější scéně jsou dva muži. První zprava je v zeleném šatu a přes rameno má pytel. Je otočený směrem k napravo stojícímu knězi Elizeovi v červeném svršku s modrým pláštěm a zelenou pokrývkou hlavy.

Fol. 180v: *Adam, Seth, Enos, Canain, Malalehel, Jareth, Enoch, Mathuzale, Lamech, Noe, Sem, Cham a Japhet*. Levité, v čele s králem Davidem, slavnostně přenášejí archu úmluvy do chrámu na Sion. (1Pa 15.15, 25 - 29). Barva rámu zelená. Pozadí tmavě hnědé barvy se zlaceným mřížkovým kosočtvercovým dekorem. Vpravo stojí architektura chrámu s modrou střechou. Směrem k chrámu přicházejí zleva dva muži, první v zeleném a druhý v červeném hávu. Společně nesou zlatou archu úmluvy. V jejich čele kráčí král David v modré tunice se zeleným nákrčníkem. David hraje na hudební nástroj.

Fol. 194r: *Pak sie jest rozširzil Šalomun, syn Dawidow, w swém kralowstvu a hospodin jest s ním byl a poweliczil jeho na výsost*. Král Šalamoun modlí se před oltářem. (2Pa 1.1 - 3, 6 - 7). Obraz rámován zlatou lištou. Stránka je zdobena rozvilinami, které ji rozdělují. V její spodní části můžeme vidět, že autor rozvinul ornament do krásných květů s akantovými listy zdobené zlacením. Terén je vystínovaný, tmavě šedá přechází v popředí do světle šedé. V hlavním plánu je vyobrazena klečící postava muže v červeném plášti se zlatou korunou na hlavě. Jedná se o krále Davida klečícího u zlatého obětního stolu, nad nímž se zjevuje Hospodin. Ten je však namalován pouze v obrysech a splývá s modrým pozadím. Nad králem Davidem se pne stan z bílé plachty. Zjevení

přihlíží skupinka židů. Zleva v šedém, hnědém a červeném plášti. Dva z mužů mají klobouky. Přestože je na vysoké úrovni, působí nedokončeně.

Fol. 211v: *W letie prwem Cyra, krále perského, aby sie naplnilo slowo z úst Jeremišowych, wzbudil jest Hospodin duch Cyrow, krále perského, i provedl jest swoj hlas we wšem swem království. Perský král Cyrus vrací Sassabasarovi Judskému nádobu domu Hospodinova.*³⁸ (Ezd 1.8). Rámováno světle hnědou. Pozadí tmavě modré se zlato bílým úponkovým dekorem. Celkem čtyři muži, po dvou naproti sobě stojící. Vpravo se nachází král Cyrus v šedofialovém rouchu s růžovým nákrčником a zlatou korunou na temeni. Za králem postává dvořan v zeleném šatu s červeným nákrčником. Král předává zlacenou nádobu vousatému muži Sassabasarovi stojícímu vlevo. Jeho oděv je zelený, přes ramena má přehozený hnědý plášť. Na hlavě vidíme knížecí čapku téže barvy. Za Sassabarem se krčí dva muži v růžovém a červeném oblečení. Jedná se o vzácnou scénu.

Fol. 216v: *Slowa Neemiašova syna Elchie. I stalo sie jest dne miesieczie prosincie léta dwudczatého a já biech na hradie Suzis. Nehemiáš vyzývá izraelský národ k obnově Jeruzaléma.* (Neh 2.17, 5.14). Barva lišty šedofialová. Pozadí růžové se zlaceným kasetovým dekorem. Napravo stojí za hnědou tribunou Nehemiáš. Na sobě má světle fialový oděv a na hlavě královskou zlatou korunu. Jedná se o neobvyklé zobrazení, kdy promlouvá k izraelskému lidu sedícímu naproti. Židé z pravé strany vepředu oděni v šedé a růžové, dva muži za nimi v červeném a jediná žena úplně vlevo v zelených šatech s bílou pokrývkou hlavy.

Fol. 223r: *I uczzynil jest Jozias velikunoc w Jeruzalemie Hospodinu a obietowal beranec cztwrnádcziet den prweh miesiecie, ustawiw popy na trziedy dnow, obleczenie w štoly w chrámu Hospodinowu. Izraelský lid si stěžuje Nehemiášovi a on jim naslouchá.* (2 Ezd 5.3 - 5). Barva lišty

zelená. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Nehemiáš v modrém šatu s růžovým nákrčníkem je opět zobrazený jako král se zlatou korunou na hlavě. Sedí na zelené podušce vlevo. Z pravé strany k němu přichází tři muži, zleva v červených, zelených a modrých hávech a kolem krku mají nárameníky. Za muži kráčí žena v růžových šatech s bílou pokrývkou hlavy. Muž stojící nejbliže předává vladaři hroznové víno jako dar.

Fol. 229v: *Za dawnych czzasow starého zákona byl jeden sluha, przietael bozzi milosrdie plný jménem Dobeš, z pokolení a miesta Neptalin. Bůh otec pokouší Tobiáše, který je následně oslepen a pochovává mrtvé. (Tób 1.9 - 11). Rám je tmavě a světle modrý. Pozadí tmavohnědé se zlaceným úponkovým dekorem. Simultánní zobrazení. Zatímco nalevo nacházíme sedícího slepého Tobiáše obletovaného černými ptáky, na druhé straně Tobiáš pohřbívá mumifikované tělo. V obou případech má na sobě růžový háv s červeným nárameníkem. V pozadí stojí hnědý dřevěný domek s doškovou střechou.*

Fol. 234v: *Arphaxat, tak pak král medský, podobi w a podobiw mnohy lid pod swu rziši, udielal jest miesto moczné, jemuž jest wzdiel jmie Hebataniš, z kamenie czztwrtnieho a tesaného. Judit utíná hlavu Holofernovi. (Júd 13.9 - 11). Lišta barvy světle modré. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. Kompozice sestává ze tří osob schovaných pod bílým stanem spícího Holoferna, Judit a služebné. Holofernes leží na bíle povlečené posteli přikrytý červenou pokrývkou. Je nahý, pouze na hlavě má zlatou korunu. Judit oděná do světle hnědé róby k němu přistupuje zleva a mečem mu utíná hlavu. Judit má na hlavě bílou roušku a královskou korunu. Neobvyklé zobrazení. Aktu smrti přihlíží služka v modrých šatech po levé straně.*

Fol. 241r: *We dnech aswerowych, jenž jest kraloval ot Indie az do Murzynyjské zemie nad sedmezcietma ke stu zemiemi, když jest sedial na stoliczy sweho kralowstvie.*

Ester a král Asureus. (Est 2.8). Barva lišty světle hnědá. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Na ilustraci můžeme vidět celkem šest postav. Vlevo plnovousý král Asureus sedí v modrém ústroji na žlutém trůně se zelenou poduškou. Asureus je opásán zlatým opaskem a na hlavě má nasazenou zlatou korunu. Společnost mu dělají dva panoši, jejichž oděv je sladěn do modré a červené barvy. Zprava k němu přichází Ester v hnědých šatech doprovázená dvěma ženami po pravé straně v šedých a po levé v zelených šatech.

Fol. 247v: *Muž bieše w zemi té jiežto Hus jmie bieše jemnem Job, a ten muž bieše sprostný a sprawedlný, Boha sie boje, odchýliw sie ot uczzynka zlého.* Žena navádí Joba ke zlořečení Hospodinu, přátelé Elifaz, Baldad a Sofar jej odsuzují. (Jb 2.9, 15, 18, 20, 32 - 37). Kolorit rámu růžový. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. Vlevo stojí Jobova žena v modrých šatech se zelenou spodničkou a bílou rouškou na hlavě. Rukama ukazuje směrem k nahému Jobovi sedícímu naproti ní v trávě. Job má ztrápený výraz a jeho tělo je pokryto červenými rankami. V druhém plánu, uprostřed miniatURY, sedí čtyři muži - Elifaz z Teman v žlutavě zeleném rouchu s opaskem, Bildat ze Šuach, Sofar z Naamah a Elihu. Oblečení ostatních mužů je zprava modré, červené a růžové. Pohledy všech přítomných směřují k Jobovi. V horizontu nalevo se nachází architektura.

Počátky jednotlivých žalmů: Fol. 264r: žalm 26 - 27: *„Hospodin osvěta má a spasenie mé, kohož se bojím?“*³⁹ Fol. 267r: žalm 38 - 39: *„Ostřiehati budu cest mých, abych neshřěšil v jazycě mém.“*⁴⁰ Fol. 269v: žalm 52 - 53: *„Řekl nemodry v srdci svém, nenie boha. Zkaženi jsú a ohavni učiněni jsú ve zlostech svých.“*⁴¹ Fol. 272v: žalm 68 - 69: *„Spasena mě učiň bože, nebo vešly sú vody až k duši mé.“*⁴² Fol. 276r: žalm 80 - 81: *„Radujte se bohu, pomocníku našemu, slavte bohu Jakubovu!“*⁴³ Fol. 279v: žalm 95 - 96: *„Zpievajte hospodinu piesen novú, zpievajte hospodinu všeěcka země.“*⁴⁴

Fol. 283r: žalm 109: „Řekl hospodin pánu mému, sed' na pravici mé, doniž nepodložím nepřátele tvých podnoží noh tvých.“⁴⁵). Svazek končí žalmem: „Ktož chce spasen býti potřebné především jest.“

Fol. 259v: *Blažený muž jenž nepostupil poradie nemilostivých a na bestie hrziešných nestával.* Král David hraje na harfu za přítomnosti zpěváků a hudebníků. (Ž1). Typická scéna pro úvod žalmů. Podobná kompozice jako u iluminace na fol. 116r. Rám šedofialový. Pozadí miniatury hnědé se zlaceným kasetovým dekorem. Král David sedí pod baldachýnem s modrou střešou na žlutém trůnu. Baldachýn je uvnitř šedě kasetován. David vyobrazen ve světle modravém oblečení opásaném zlatým opaskem a s červenými punčochami. Na hlavě má korunu a hraje na harfu. Muž v žlutozeleném s šedavým nárameníkem stojící poblíž něj doprovází na housle. V pravém plánu postává skupinka osmi lidí, kteří představují izraelský národ. Iluminátor využívá základních barev pro šatstvo, a to převážně zelené, modré a červené.

Fol. 264r: *Noha má stála jest w nepravosti ve sborziech w zblahatjij tobie Hospodine.* Pomazání Davida na krále. (Ž 26 - 27, námět z 2Kr. 5.3). Barva lišty zelená. Pozadí blankytně modré s bílým úponkovým dekorem. Uprostřed miniatury sedí David v modrém šatstvu na žlutém trůně a má sepnuté ruce k modlitbě. Kolem něj stojí pět figur. Samuel nalevo v hnědém plášti s kapucí drží v jedné ruce zlatou nádobu a druhou rukou mu rituálně pomazává hlavu. Královská zlatá koruna je položena mezi knězem a Davidem. Aktu pomazání přihlížejí tři muži, za knězem zprava muž v šedém s červenou čepicí a muž zeleném s šedou čapkou. Za Davidem se nachází panoš v červeném a nalevo hraje na housle hudec v zelených šatech s šedým nákrčníkem.

Fol. 267r: *Rzekl sem ostriehati budu tiest mých, abych neshrzešil w jazycie mém. I položil sem vstom mým straži, kdyžby sie zprotivil hrziešník proti mnie.* Hospodin seslal

Davidovi proroka Nátana. (Ž 38 - 39, námět z 2 Kr. 12). Rám miniatury růžovo červený. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. Bezvousý Bůh otec je zde ztvárněn v zoomorfní podobě v pravém horním segmentu. Bůh není nijak zvlášť kolorován, je zde použita pouze bledě modrá barva. V protilehlém rohu sedí pod bílou architekturou s růžovým kasetováním dvě postavy. V červené tunice zobrazen Natán a v modré tunice napravo sedí kající se David. Oba vzhlíží nahoru směrem k Hospodinovi.

Fol. 269v: *Rzelil ne múdry w sto swém nenie boha. Zkažený jsú zohawný vržiniény jsú vesto stech svých nenie kto by vezmil dobrzie.* Král Saul pronásleduje Davida. (Ž 52 - 53, námět z 1 Kr. 23.19). Kolorit lišty modrý. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. V pozadí se na vyvýšeném místě tyčí opevněné město s modrými střechami. V předním plánu zleva přichází král Saul v bledě modrém svršku se zlatou korunou, nárameníkem a opaskem. Následují jej dva panoši. První v zeleném a druhý za ním jdoucí v červeném oděvu. Napravo od nich ukazuje muž v růžovém směrem k městu, kam utíká muž v béžovém hávu se zlatou korunou. Jde o krále Davida.

Fol. 272v: *Spasena mie ucziň, bože, nebo vešly sú wody až k duši mé. Whrzižen jsem w bahno hluboké a nenie podstawy.* Král David prosí Hospodina o pomoc v boji proti Filištínským. (Ž 68 - 69, námět z 2 Kr. 5.22 - 23). Rámováno světle hnědou barvou. Uvnitř iluminace je pozadí růžové se zlacenými hvězdicemi. Podobně jako u vyobrazení na fol. 8r a fol. 267r se Hospodin nachází v pravém horním segmentu zahalen v bledě modrém obláčku. Pod segmentem klečí David se zlatou královskou korunou, který je zahalený do modrého roucha opatřeného zlatým páskem. Za Davidem postávají představitelé izraelského národa, soudě podle špičatých bílých klobouků. Kolorit jejich svršků je zprava červený, zelený a modrý.

V pozadí se tyčí světle hnědá hranolová věž s modrou střechou.

Fol. 276r: *Radujte sie bohu, pomoczniku našemu, slawte bohu Jakubowu, Vezmiete slawu a dajte v bubnie slawenie ot nieho vesele s huslemi.* Král David s hudebníky. (Ž 80 - 81, námět z 2 Kr. 6.5). Olemováno lištou hnědé barvy. Pozadí tmavě modré se zlaceným mřížkovým dekorem. Více figurová kompozice, jejímž centrem je postava krále Davida v hnědém hávu, který sedí na zelené podušce. Po jeho stranách stojí vždy tři hudebníci. Zleva tady vidíme hráče na bubny v modrém s červenou čapkou, vedle houslistu ve splývavě šedé a za ním muže troubícího na roh v zeleném. Po pravém boku krále zleva hraje muž v červeném na triangu, vedle něj stojí hudebník na kytaru v modrém šatu s čapkou téže barvy a úplně vpravo hráče na dudy v zeleném.

Fol. 279v: *Zpiewajte Hospodinu piesen nowu, nebo diwy ucinil jest. Uzdrawil jest sobie pravici jho a ramie swate jeho.* Levité přenášejí boží truhlu na Sion, v čele s králem Davidem. (Ž 95 - 96, námět z 1 Pa 15.15). Barva lišty světle modrá. Pozadí temně fialové se zlaceným úponkovým dekorem. Vidíme zde slavnostní průvod, v jehož čele jde král David v modrém rouchu se zlatým opaskem a zlatou korunou hrající na harfu. Následují jej dva muži nesoucí zlacenou archu úmluvy. První je oděn do zelené a druhý do růžové tuniky. V zákrytu scény můžeme vidět sbor zpěváků s pohledy směřujícími ke knize na stojanu. Kolorit šatů zleva: zelenožlutá, růžová, modrá, červená a světle fialová.

Fol. 283r: *Rzekl hospodin pánu mému sied naprawiti me. Do niž nepodložím neprzatel twých podnož noh twých.* Mojžíš, který se modlí k Hospodinovi. (Ž 109). Barva lišty světle hnědá. Pozadí temně modré se zlaceným úponkovým dekorem. Setkáváme se tady opět se zoomorfní podobou Boha zobrazeného v pravém horním segmentu modrého zbarvení. Oproti předešlému ztvárnění má Bůh plnovous a kolem hlavy zlatý nimbus. K němu

se modlí Mojžiš sedící na zelené podušce se zlatým nimbus. Je zahalen do detailně propracovaného pláště modré barvy. Můžeme zde vidět jistý postup v oblasti draperie, která je propracovaná.

3.3. Bible olomoucká II. díl

Při opravě byla na přední desku přenesena puklice s raženým německým nápisem: „*O Maria hilf Maria in den himel.*“ Na horním přideštní kurzivní nápis: „*Biblia her finita sunt A III/7 ist galet in fine ACTH apostolarmi.*“ Text, stejně jako u předchozího dílu, je rozdělen do dvou textových sloupců o padesáti řádcích. Iniciály s dekorem fleuronnés se nacházejí na stranách 1R, 226V a na straně 263V dokonce iniciály se zlacením.

Kolace složek: 5IV(40) + 1I - 1(42), (pozn. 1 ternio chybí) + 13IV(146) + 1III(152), (pozn. 1 binio chybí) + 9IV(224) + 1I(226), (pozn. ternio chybí) + 6 IV(274) + 1IV - 1(281) + 1IV(289), (pozn. chybí konec).

Pořadí knih 2. Díl: Kniha přísloví: 1r - 10v, pověsti: 10v - 14v, Knihy Šalamounovy „*Cantica*“: 14v - 16r, Knihy moudrosti „*Sapiencie*“: 16r - 23v, Sirachovec „*Ecclesiasticus*“: 23v - 42r, Knihy prorocké: Izaiáš: 42r - 60r, Jeremiáš: 60r - 87r, Pláč Jeremiášův: 87r - 89r, Baruch: 89r - 92v, Ezechiel: 92v - 116v, Daniel: 116v - 126v, Ozeáš: 126v - 129v, Joel: 129v - 131r, Ámos: 131r - 133v, Abdiáš: 133v - 134r, Jonáš: 134r - 135r, Micheáš: 135r - 136v, Nahum: 136v - 137v, Habakuk: 137v - 138v, Sofoniáš: 138v - 139v, Aggeus: 139v - 140v, Zachariáš: 140v - 144v, Malachiáš: 144v - 145v, Apokryfy: 1. kniha Makabejská: 145v - 159r, 2. kniha Makabejská: 159r - 170r, předmluva sv. Matouše: 170r - 170v, Evangelium sv. Matouše: 170v - 186v,

Evangelium sv. Marka: 186v - 196r, Evangelium sv. Lukáše: 196r - 213v, Evangelium sv. Jana: 213v - 225v, Pavlovy listy: List Římanům: 225v - 226v(neúplné, chybí ilustrace), 1. List Korintským: 226v - 233r, 2. List Korintským: 233r - 237r, List Galatským: 237r - 239v, List k Efezským: 239v - 241v, List Filipenským: 241v - 243v, List Kolosenkým: 243v - 245r, 1. List Tesalonicenským: 245r - 246v, 2. List Tesalonicenským: 246v - 247r, 1. List k Timoteovi: 247r - 249r, 2. List k Timoteovi: 249r - 250v, List Titovi: 250v - 251r, List Filemonovi: 251r - 251v, List Židům: 251v - 257r, Epištola sv. Pavla: 257r - 258v, Epištola sv. Petra: 258v - 260v, 2. Epištola sv. Petra: 260v - 261v, Epištola sv. Jana: 261v - 263r(chybí ilustrace), 2. Epištola sv. Jana: 263r - 263v, Epištola sv. Judy: 263v - 264r, Skutky apoštolské: 264r - 281v, Zjevení sv. Jana: 282r - 289v. Druhý svazek končí custodem: „ten, jenž svědečstvie vydává o všem tomuto psání.“⁴⁶

3.4. Miniatury druhého dílu:

Fol. Ir: *Powiesti Šalomunowy syna Dawidowa, krále Ishraelského k naučení urozumění slovo modrosti a ku přijetí umělého učení spraviedlnosti i práva v rovnosti.* Král Šalamoun káže Izraelskému lidu. (Př. 1.1 - 4). Bordura stránky je bohatě zdobená rozvilinami se zlacením. Ty se rovněž vyskytují v prvním svazku na fol. Iv a fol. 194r, ale ne v takovém rozsahu jako je tomu tady. Rámováno žlutozelenou lištou. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. Velikost iluminace na této straně přesahuje průměrné rozměry: 15 řádků. Ústřední postavou je muž ve splývavém bledě modrém plášti s plavými vlasy a královskou korunou. Sedí na šedém trůnu s červeným pozadím. Jeho řeči naslouchá pětice lidí, na jejichž tunikách se střídá zelená, modrá a červená barva.

Fol. 10v: *„S“lova eklesiastes syna Dawidowa, krále Jeruzalémského.* Král Šalamoun zakomponovaný do iniciály S. (Kaz. 1.1). Velikost miniatury je menší než je průměrná velikost, skýtá na 7 řádků. Rámováno světle a tmavě modrou lištou. Pozadí zlacené, uvnitř písma červené se zlaceným mřížkovým dekorem. Iluminace se nachází v dolním pravém rohu stránky. Tato kombinace písma s obrazem je zde využita poprvé. Střed písma zdobí akantový list a na jeho koncích vybíhají úponky. Král Šalamoun je oblečen do fialovomodrého pláště se zlatým páskem a královskou korunou.

Fol. 14v: *Polibí mie políbením swých úst, nebo twé prsi jsú lepšie nežli víno a vonniejšie nežli víno a vonniejšie nežli drahé masti.* Král Šalamoun je zkoušen láskou k ženě. (Pís 1 - 8). Barva lišty růžovočervená. Pozadí miniatury je tmavě modré se zlatými hvězdami. Na obraze se nacházejí dvě postavy, které stojí proti sobě. Vlevo král Šalamoun v bledě modrém plášti se zlatou korunou. Na straně druhé milenka v hnědých šatech se zlatým vzorem. Má plavé vlasy a snědou

plet. Mezi nimi se na šedém sloupku krčí černý tvor šklebící se na Šalamouna. Jedná se o zlého ducha lásky Šalamounovy.

Fol. 16r: *Milujte prawdu, wy, ktoż súdíte zemi. Snábdiejte hospodina w dobrotie a u pokorzie srdecznie hledajte* jeho.

Král Šalamoun káže Izraelským. (Př. 6). Barva lišty žlutozelená. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Jako na předešlých iluminacích i zde umístil autor postavu krále Šalamouna nalevo. Opět je oděn do modrého hávu se zlatou korunou na hlavě. Sedí a káže pod šedou architekturou s červenou střechou a černě vyplněnými okny a káže. Jeho výkladu naslouchá skupina lidí, která představuje národ Izraelský. První před králem je ve žlutozeleném, další v červeném, šedém a růžovém oblečení.

Fol. 23v: *Wšeliká múdrost ot Hospodina Boha jest, a s ním byla wzdyczky i jest před wieky.* Mojžíš káže králi Šalamounovi a lidu Izraelskému. (Kaz. 9.24). Barva lemu tmavě modrá. Pozadí tmavě modré se zlacenými hvězdami. Postavy jsou umístěny do trojníky šedé barvy s červeným dekorovaným závěsem. Uprostřed sedí na trůně Mojžíš v modrém hávu se zlatým nimbem. Na klíně má rozevřenou knihu, kterou přidržuje levou rukou. Pravou ruku má přiloženou k hrudi. Z obou stran mu zbožně naslouchají Šalamoun a lid izraelský v podobě tří lidí v růžovém a zeleném hávu.

Fol. 60r: *Slowa Jeremiešowa, syna Helchie, kniezzi, jížto sú byli w anatom w zemi benjaminské, jenž sie jest stalo slowo bozzie k niemu za dni Joziašowých.* Vidění prutu mandlového a vroucí nádoby proroka Jeremiáše. (Jr. 1.11 - 12). Barva lišty tmavě červená. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým tapetováním. Děj se odehrává na louce, kde spí plnovousý prorok Jeremiáš v šedém splývavém rouchu s červenou čepicí na hlavě. Nad hlavou se mu vznáší šedý hrnec na červeném ohni a hned vedle je vyobrazen žlutozelený

kvetoucí strom. Iluminátor vystihl ztrápený výraz proroka ve spánku.

Fol. 87r: *Kterak sedí samo miesto plné lidu i uczzynilo sie jest jako wdowa pani lidská.* Jeremiáš nařiká nad Jeruzalémem. (Pl 1 - 5). Rámováno žlutozeleně. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Vlevo klečí naddimenzovaná postava proroka v šedém plášti, který si dlaněmi otírá oči. Na hlavě má zelenou pokrývku. Na protilehlé straně je vyobrazena zmenšená opevněná podoba města Jeruzaléma s červenými střechami.

Fol. 89r: *Tato jsu slowa tiech knich, jiezzto jest psal Baruch, syn Nerie, syna Maasova.* Kněz Joakim přebírá dary určené k obětem od jeruzalémského lidu prostřednictvím proroka Báruka. (Bár. 1.7 - 10). Rám barvy světle šedé. Pozadí temně červené se zlaceným úponkovým dekorem. Tři bosí muži jdou s dary, bílými pytli, směrem k muži napravo. Oděni zleva do modré, červené a zelené barvy. Napravo je namalována architektura chrámu s červenou střechou, před níž je očekává velekněz v šedém plášti a červeném klobouku.

Fol. 92v: *I stalo sie jest ve trzidczatém letie ve czztwrtém miesieci w pátém dni miesieczie, když sem byl uprostřed jatých podle potoka jménem Chobar.* Čtyři zoomorfní apokalyptické bytosti. (Ez. 1.1 - 8). Rámováno světle a tmavě modrou lištou. Pozadí tmavě hnědé s bílým úponkovým dekorem. Hlavním motivem této iluminace je bledě modré kolo a v jejím středu je červené. V něm se vznáší bílá holubice ve zlatém nimbu. Toto kolo je podpíráno čtyřmi apokalyptickými bytostmi: orlem v zeleném hávu s červenými křídly, býkem v červeném hávu, lvem v žlutém šatu a člověkem v růžovém svršku se zelenými křídly. Všechny postavy mají zlaté nimby a křídla.

Fol. 116v: *Trzetieho léta kralowstwie Joachymowa, krále Judského, prziew Nabuchodonor, král babylonský, do Jeruzaléma i oblehl je.* Daniel v jámě lvové a král Darius.

(Dn. 6.19 - 22). Barva lišty tmavě červená. Pozadí vínově červené se zlatým kasetovým tapetováním. V pravém dolním segmentu je zpodobněna jáma a v ní lev s modlícím se prorokem. Tělo lva je pokryto žlutou srstí. Daniel má růžový svršek a zelenou čepici. Této události přihlíží král Darius, který je oblečen do modré tuniky a žlutozelených punčoch s korunou na temeni hlavy. Za králem stojí dvořan v zeleném. Nad jámou se tyčí tři mužské figury zleva v šedém, zeleném a červeném. Autor použil hlavně modrou a zelenou barvu.

Fol. 126v: *Slowo bozzie ješto sie jest stalo k ozzesinu berry za dní Ozyašowých.* Hospodin nařizuje Ozeášovi, aby se oženil s nevěstkou. (Oz. 1.2 - 3). Barva lišty tmavě hnědá. Pozadí vínově červené se zlatým kasetovým tapetováním. Na obraze stojí pár muže a ženy držící se za ruce. Prorok má šedomodrý háv s čapkou téže barvy. Žena je oděna v červeném s vlasy zakrytými bílým šátkem. V pravém horním segmentu se vznáší bezvousý Hospodin v modrém šatu se zlatým nimbem žehnající pravou rukou. Celý děj se koná na louce.

Fol. 129v: *Slowo bozzie ješto sie jest stalo k Yohelowi syphatuelowu.* Prorok Joel nabádá Judský lid k pokání a pokoře. (Jl. 1.8 - 12). Kolorit rámu žlutozelený. Pozadí tmavě modré se zlatým úponkovým dekorem. Iluminátor zde namaloval kopec, což obraz dělí příčně na dva segmenty. Za kopcem stojí postava proroka v modrém se zelenou pokrývkou hlavy. Naproti němu stojí v kajícím se gestu tři postavy představující Judský lid, kteří jsou zprava oděni do červeného, růžového a zeleného hávu.

Fol. 131r: *Slowa Amos jenžto jest byl w pastyrziených stawadlech Tecue, ježto jest vidiel o Jeruzalémském lidie za dnu Oziášie, krále Judského.* Amos prorokuje boží pomstu a seslání ohně na sídla nepřátel. (Am. 1.4,7,10,14 a 2.2 - 5). Lišta fialovošedá. Pozadí tmavě červené se zlatým mřížkovým tapetováním. V levém plánu klečí prorok Amos přihlížející aktu na protější straně. Jeho šaty jsou světle

modré, na hlavě má zelenou čapku. Je vyobrazen v plnovousu. V pravém plánu je vyobrazení města s červenými střechami, ke kterému kráčí muž v růžovém opásaném rouchu se zapálenou loučí. Oba muži na obraze jsou bosí.

Fol. 133v: *Vidienie Abdiášowo. Tot' prawí Hospodin, boh k Edomských slyšielisme od Hospodina a posla k lidem poslal.* Abdiáš před králem Judských. (Abd. 1). Barva rámu je fialovorůžová. Pozadí světle zelené se zlaceným kasetovým dekorem. Podobná kompozice jako u iluminace na fol. 129v. Napravo sedí panovník na žlutém sedadle pod šedou architekturou s červenou střechou. Oděn do červené tuniky naslouchá proroku v šedém plášti s kapucí. Scéna je laděna do zelených a modrých tónů barev.

Fol. 134r: *I stalo sie jest slowo bozzie k Jonie, synu Amachi a rzka, wstaň a jdi do Niniwien, miesta velikého.* Prorok Jonáš je vržen do moře. (Jon. 1.15 a 2.1). Rám iluminace je hnědý. Pozadí tmavě modré se zlatavým úponkovým dekorem. Výjev se člunem okrové barvy, na němž jsou tři muži. Je zde zachycen moment, kdy dva lodníci, zleva v růžovém a červeném rouchu, vrhají nahého a holohlavého proroka Jonáše přes palubu. V segmentu moře je namalována velryba s otevřenou tlamou. Barva vody je světle modrá.

Fol. 135r: *Slowo bozzie, jenžto sie stalo k Micheášowi Morastitenskému za dnů Joathana, Achaza a Ezechiašie, králow Judských, jenž jest vidiel na Samarzi.* Micheáš prorokuje Zkázou Judy a Izraele. (Mi. 1 - 2). Barva lišty fialovorůžová. Pozadí vínově červené s kasetovým zlaceným dekorem. Podobná kompozice jako u iluminace na fol. 129v a fol. 133v. Prorok oddělen od posluchačů linií kopce. Prorok Micheáš je zde vyličen jako starý muž s plnovousem v šedém hávu, kterému naslouchají dva muži. Ladění jejich svršků je v modrém a červeném koloritu.

Fol. 136v: *Brziemie miesta Ninive: knihy vidienie Nahmahe Elkešského.* Nahum prorokuje zkázou města Ninive. (Na.

1). Rám lišty fialovorůžový. Červené pozadí se zlatým úponkovým dekorem. Prorok, který je znázorněn nalevo jako mladý muž v šedém s červenou čepicí, stojí za kopcem. Svě prorocství vykládá dvěma postavám vpravo stojícím za branami města. Architektura má šedé ladění s červenými střechami. Postavy zprava se nachází muž v modrém rouchu. Po jeho boku stojí žena v červených šatech s bílou pokrývkou hlavy.

Fol. 137v: *Brziemie jisto jest widiel Abakuk prorok, azz dokanal, Hospodine Wolfi budu a neuslyšíš, vpieti budu k tobie.* Prorok Abakuk je andělem přenesen do Babylonu, aby donesl pokrm Danielovi do jámy lvové. (Ab. 14.35 - 36). Rámováno červenou lištou. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým tapetováním. V pravém dolním segmentu je vyličená černá jáma se žlutým lvem a Danielem v modrém svršku. Stejně jako tomu bylo u vyobrazení na fol 116v. Nad jámou se sklání prorok Abakuk v růžovém šatu s bíle modelovanou nádobou. Nad tímto aktem se vznáší postava anděla se zlatým nimbem, který gestem ruky ukazuje Abakukovi, kde se nachází Daniel. Anděl je zahalen do šedého roucha a má zelená křídla.

Fol. 138v: *Slowo bozzie jenžto sie jest stalo k Sophoniašowi, synu Chusi, syna Godoliašowa.* Sofoniáš káže Judskému králi Joziášovi. (Sf.). Orámováno červenou lištou. Barva pozadí tmavě modrá se zlatým úponkovým dekorem. Scéna se odehrává na louce. Prorok sedí nalevo zahalen do šedého pláště. Zprava k němu přichází král v modrém svršku se zlatou korunou a zlatým opaskem. Král má ruce zkřížené na prsou a předklání se. V jeho zákrytu se nachází postava mladého muže v růžovém.

Fol. 139v: *W druhé letie krále perského w šestém miesieczu jednoho dne miesieczie, stalo sie jest slowo bozie skrze Aggea.* Prorok Ageus promlouvá k Zerubábelovi a Jóšuovi, aby postavili chrám v Jeruzalémě. (Ag. 1.1). Tmavě červené rámování. Pozadí tmavě modré se zlatým úponkovým dekorem. Srovnatelné uspořádání jako u iluminací fol. 129v, 133v

a 135r. Nalevo káže prorok v šedém plášti směrem ke dvěma mužům přicházejícím zprava. První z nich je oděn ve splývavém hnědém rouchu a zlatou korunou, druhý v růžovém šatu a modrém klobouku.

Fol. 140v: *W osmiem miesieci w druhém letie Darij stalo sie jest slowo bozzie k Zacharziowi, synu Barachie.* Prorok Zachariáš promlouvá k judskému lidu. (Za. 1). Barva lišty béžově hnědá. Pozadí vínově červené se zlatým kasetovým tapetováním. Stejně jako na předešlých vyobrazení i zde je prorok oděn do prostého šedého pláště. Káže třem lidem, kteří představují judský lid. Zleva sedí muž v růžovém, po jehož pravé straně stojí muž v červeném se žlutozeleným nákrčníkem a na kraji muž v modrém.

Fol. 144v: *Brziemie slowa bozieho k izraelskému lidu skrzie Malachiasie proroka.* Prorok Malachiáš nabádá lid judský, aby přestal urážet Hospodinovo jméno přinášením vadných obětí. (Mal. 1). Barvy lišty šedomodrá. Pozadí tmavě červené se zlatým kasetováním. Objevuje se zde pro autora typické zobrazení proroka v šedém plášti. Prorok má na hlavě zelenou čapku. K němu zprava kráčí muž a žena. Kolorit oděvu je modrý a červený. Muž drží v rukou obětní dary.

Fol. 145v: *I stalo sie jest, když je byl pobil Alexander Philippow, král Macedoský, jenž prwý kraloval w rzieczké zemi.* Syrský král je pokořen Judou Makabejským. (1 Mak. 4 - 5). Barva lišty je žlutozelená. Pozadí tmavě modré se zlatým kasetovým dekorem. V opozici zde naproti sobě stojí dva muži. Oba mají královské koruny. Nalevo od nich stojí muž, který drží v ruce meč, v jehož záhlaví stojí tři ozbrojenci v šedavém brnění. Jedná se o Judu Makabejského. Muž s korunou napravo zaujímá pokorné gesto. Za ním postává mladík v červeném šatu. Jedná se o exteriérový výjev.

Fol. 159r: *Bratrzim, jejžto jsú po Egyptské zemi židů, pozdravenie a veliků radost wzkazují bratrzie ti ježto jsú w Jeruzalémie židé.* Heliodor, který přichází ke knězi

Oniášovi, aby vzal poklady z jeruzalémského chrámu. (2 Mak. 1.7 - 14). Rámováno světle a tmavě modrou. Pozadí červené se zlatým kasetovým vzorem. Po pravé straně stojí architektura s červenými střechami. Před stavbou stojí kněz zahalen do šedého pláště. Z protější strany k němu přicházejí Heliodor s ozbrojencem. Mladík oblečen žlutozeleně má na hlavě červenošedý klobouk. Drží v pravé ruce meč a druhou ruku podává muži stojícímu naproti. Ozbrojenec vlevo má modré brnění s přílnou na hlavě a růžový svršek.

Fol. 170r: „Svatý Matiej byl jest židovského pokolenie, toho jest syn boží. Modrá iniciála S ve zlatém poli. Nový zákon, předmluva sv. Matouše. Písmeno je sevřené, tím vzniká vnitřní prostor, který autor vymaloval červeným ornamentem. Pozadí je zlaté.

Fol. 170v: *Knihy narozenie Jezukrista, syna Dawidowa, syna Abrahamowa. Sv. Matouš, v popředí Panna Marie a Josef. (Mt. 1.20 - 24). Barva lišty tmavě červená. Pozadí tmavě modré se zlatým kasetovým tapetováním. Větší rozměry iluminace než je průměrná velikost - 14 řádků. V prvním plánu vidíme Pannu Marii jako mladou ženu, která je prostovlasá. Má modré šaty a kolem hlavy zlatý nimbus. V levé ruce drží knihu a pravou ruku podává muži, který klečí před ní na zemi. Tento muž je vyobrazen v plnovousu a nemá nimbus, je oděn v růžovém rouchu. Po jeho pravici leží čepice a pastýřská hůl. Nad dvojicí se vznáší postava anděla se zlatým nimbem a zelenými křídly. V horním plánu malby se nachází Matouš jako mladý muž s plavými vlasy, který má kolem hlavy zlatý nimbus, stojí u písařského pulpitu a píše do knihy.*

Fol. 186v: *Poczatek stenie Jezukrista, syna božieho, jakož jest psáno w Izaiáši proroku. Ilustrace ke sv. Markovi, místo toho Sv. Lukáš a Jan Křtitel, který káže izraelským. (Mk. 1.4 - 7). Barva rámu světle zelená. Pozadí tmavě modré se zlaceným dekorem. V této části bible došlo k záměně. Na iluminaci vidíme apokalyptickou bytost, jež představuje sv.*

Lukáše místo sv. Marka. V první etáži káže Jan Křtitel jako mladý muž skupince lidí před sebou. Zprava muž v šedém a červeném a jako poslední je umístěna žena v růžových šatech s bílou pokrývkou hlavy. Jan je oděn do hnědého hávu a kolem hlavy má zlatý nimbus. Ve druhé etáži je vyobrazena lidská bytost s hlavou býka v šedém rouchu. Stejně jako sv. Matouš stojí u písařského pulpitu a zapisuje do knihy.

Fol. 196r: *Był jest za dnow Herodowych, krále židovského, jeden pop jménem Zacharz z porzada Abiašowa, bieše jemu žena ze dzer Áronowych a jmie jejie Alzbieta.* Ilustrace ke sv. Lukáši, místo toho Sv. Marek a zvěstování Zachariášovi o narození Jana Křtitele. (L. 1.11). Kolorit lišty světle zelený. Pozadí vínově fialové se zlatým dekorem. V levé etáži stojí u pulpitu apokalyptická bytost v šedém svršku s hlavou lva (záměna s předešlým vyobrazením). Zapisuje do knihy. Po pravé straně plnovousý Zachariáš v červeném rouchu naslouchá andělovi, který se vznáší v horním segmentu stránky. Anděl a sv. Marek mají zlaté nimby.

Fol. 213v: *Na poczatie bylo slowo a slowo bieše u Boha a Boh bieše slowo, to bieše u poczatczie u Boha.* Sv. Jan a Jan Křtitel káže Izraelským. (J. 1.11). Světle modrý rám. Pozadí červené se zlatými hvězdami. V popředí káže Jan Křtitel skupince lidí, stejné schéma jako u iluminace 186v. Je oděn do hnědého splývavého roucha a na hlavě má zlatý nimbus. Izraelští jsou oblečeni zprava do zelené, modré a červené. V zadní části za hnědým kopcem stojí u písařského pulpitu apokalyptická bytost se zlatým nimbusem kolem hlavy a s hlavou orla v zeleném plášti. Všichni čtyři evangelisti jsou zobrazeni ve stejné poloze a části obrazu.

Fol. 226v: *Pawel nazwany apoštol Jezukristow skrzie woli boží.* Sv. Pavel předává Timotheovi list Korintským. Epištola sv. Pavla ke Korintským. (1 Kor. 4.11). Rám světle a tmavě zelený. Pozadí je vínově červené se zlatým kasetovým dekorem.

Sv. Pavel v šedém hávu stojí nalevo za hnědým pulpitem. Pravou rukou žehná dvou mužům, kteří přicházejí zprava, v levé ruce drží list papíru. Má nimbus. Muž blíže ke světci je oděn v zeleném plášti a pokrývkou hlavy, muž za ním je v červeném.

Fol. 233r: *Pawel apoštol Jezukristow skrzie woli boží a Thimothei, bratr kostela bozieho, jenž jest v Chorintu se všiemi swatými, ješto jsú ve wšie Achai.* Sv. Pavel žehná Titovi a Aristarchovi. (2 Kor. 8.6 a Sk. 20.4). Barva lišty růžová. Pozadí světle kobaltové se zlaceným dekorem. Kompozice i ladění barev je téměř identické s předchozím zobrazením. Svatý Pavel v šedém hávu nalevo stojí za hnědou tribunou. Zprava přichází dva muži. Blíže ke světci v zeleném a druhý v červeném šatu.

Fol. 237r: *Pawel, apoštol ne od lidi, ani ot czlowieka, ale skrzie Jezukrista a Boha otzie, jenž jej wzkrziesil z mrtwých.* Sv. Pavel předává poslům list Galatským. (Ga. 1). Epištola sv. Pavla ke Galatským. Rám miniatury tmavě červený. Pozadí tmavě modré se zlaceným kasetovým dekorem. Shodné s vyobrazením 226v. Světec v šedém svršku stojí u světle hnědé tribunky, pravou rukou žehná a v levé drží listy. Zprava přicházejí dva poslové představující lid Galatský. Postava blíže Pavlovi má růžový šat se zeleným nákrčníkem a punčochami, figura za ním má svršek téže barvy.

Fol. 239v: *Pawel apoštol Jezukristow skrzie woli boží, swatým všiem ješto jsú u Epiezu a vierným w Jezukristu.* Sv. Pavel předává poslům listy Efezským. (Ef. 6.21 - 22 a Ko. 4.7 - 9). Epištola sv. Pavla k Efezským. Barva lišty žlutozelená. Pozadí barvy oranžové se zlaceným kasetovým dekorem a hvězdami uvnitř jednotlivých polí. Světec je stejně jako u předchozího zobrazení oděn do šedého roucha, gesto je identické. Umístěn je za tribunou hnědé barvy. Poslové v zelené a červené stojí pod šedou edikulou s modrým kasetováním.

Fol. 241v: *Pawel a Thimothiej, sluhý Jezukristowy, wšiem swatým w Kristu Ježíši ješto jsú w Philipis s biskupy i s Jáhny.* Timotheus a sv. Pavel, který žehná poslu k Filipským Epafroditovi. (Fp. 1.1 a 2.25). Epištola sv. Pavla k Filipským. Barva lišty je světle šedá. Pozadí červené se zlaceným kasetovým dekorem. Sv. Pavel v šedém hávu stojí za hnědou tribunou. Kolem hlavy má zobrazen zlatý nimbus. V jeho záhlaví stojí Timotheus v modrém plášti se zeleným nárameníkem a kapucí téže barvy. Zprava přicházejí poslové. První z nich v zeleném šatu s červenými punčochami je Epafroditus.

Fol. 243v: *Pawel sluha Jezukristow skrzie woli boží, a Thimothiej bratr, tiem, ješto jsú w coloziech swatých a vierný bratrům w Jezukristowi.* Sv. Pavel káže lidu. (Ko. 1.7). Epištola sv. Pavla ke Koloským. Rám kolorován světle modře. Pozadí oranžové se zlaceným kasetováním. Světec v šedém rouchu se zlatým nimbem stojí za světle hnědou tribunou. Káže směrem ke skupince sedmi lidí před sebou. První dva naslouchající muži mají sepjaté ruce k modlitbě. Na jejich oděvu převažuje světle zelený, světle modrý a růžový kolorit.

Fol. 245r: *Pawel a Thimothej a Silwan sboru Thessalonitskému w Bohu otzi našem a w pánu Jezukristu.* Silván, Thimoteus a sv. Pavel, který káže. (1 Te. 1.5 - 6, 2.1 - 13). Epištola sv. Pavla k Tesalonickým. Rámováno zelenou lištou. Pozadí tmavě modré se zlatým kasetovým dekorem. Sv. Pavel v šedém rouchu se zlatým nimbem stojí za přítomnosti dvou mužů za hnědou tribunou a káže k lidu. Figura sedící vedla Pavla je v červeném, za jeho zády se nachází mužská postava v růžovém oděvu. Lidé před světce sedí na zemi zprava oblečení do zelené, šedé a červené.

Fol. 246v: *Pawel apoštol a Sylwanus a Thimoieej sboru Thesalonicenskému w Bohu otczi našem a w pánu Jezukristu.* Silván, Thimoteus a sv. Pavel, který káže v Soluni. (2 Te.

1.1 - 5). Epištola sv. Pavla k Tessalonicenským. Šedá lišta. Pozadí vínově červené se zlaceným kasetovým dekorem. Scéna velmi podobná miniatuře předešlé. Světec se zlatým nimbem v přítomnosti dvou mužů káže lidu. Lidé jsou umístěni za hradbami města s červenou střechou. Na svrščích uplatněna zleva červená, zelená a modrá barva.

Fol. 247r: *Pawel apoštol Jezukristow podle przikazanie Boha spasitele našeho i Jezukrista naše nadzieje, Thymotheowi, milému synu našemu u vierzie.* Sv. Pavel žehná Timotheovi, efezskému biskupovi. (1 Tm. 1.1 - 3). Epištola sv. Pavla k Timotheovi. Barva lišty fialovorůžová. Pozadí tmavě modré se zlatým úponkovým dekorem. Jsou zde namalovány pouze dvě postavy. Nalevo sv. Pavel v šedém plášti za světle hnědou tribunkou a napravo Timotheus v zeleném rouchu za hradbami města s modrou střechou. Světec má kolem hlavy zlatý nimbus.

Fol. 249r: *Pawel apoštol Jezukristow skrzie woli boží podle slibu života jenž jest w Jezukristowi, Thimotheowi najmilejšiemu synu.* Sv. Pavel žehná Timotheovi, efezskému biskupu. (2 Tm). Epištola sv. Pavla k Timotheovi. Rám červený. Pozadí žlutozelené se zlaceným kasetovým dekorem. Obdobné zobrazení jako u předešlé miniatuře, avšak jiný kolorit. Timotheus má červený svršek. Jinak téměř identické se scénou předešlou.

Fol. 250v: *Pawel sluha boží a apoštol Jezukristow podle viery zwolených bažích a podle poznanie prawdy, kterážto podle milostiwosti jest w nadzieji života wieczného, jenžto slibil ten, jenž nelže, Boh.* Sv. Pavel žehná Titovi, krétskému biskupovi. (Tt. 1.1 - 5). Epištola sv. Pavla k Titovi. Barva lišty zelená. Pozadí tmavě hnědé se zlatým úponkovým dekorem. Obdobné s fol. 247r a 249r. Nimbovaný světec u tribuny nalevo žehná Titovi v zeleném hávu. Je umístěn pod architekturou s červenou střechou na pravé straně.

Fol. 251r: *Pawel wiezeň Jezukristow a Thimothiej, bratr Phylomenowi, milému spomoczníku našemu a appie, sestrie najmilejšie, tj. ženie jeho.* Sv. Pavel a Timotheus předávají list poslu k Filemonovi. (Fm. 1.1,10 - 11). Epištola sv. Pavla k Filemonovi. Barva orámování červená. Pozadí vínově červené se zlaceným mřížkovým dekorem. Světec jako obvykle oděn šedě, sedí společně s Timotheem v červeném pod edikulou s modrým kasetováním. Svatý Pavel předává dopis s červenou pečetí Onesimovi v růžové tunice, který stojí napravo.

Fol. 251v: *Poczíná sie epištola k židom takto.* Sv. Pavel předává list židovským poslům. (Žd. 1). Epištola sv. Pavla k židům. Rám lišty světle hnědý. Pozadí světle zelené se zlatým mřížkovým dekorem. Sv. Pavel vpravo je oblečen stejně jako v předešlých zobrazeních a stojí za tribunkou, kde předává dopis s červenou pečetí židovským poslům. Ti jsou celkem dva, první zleva v červeném, druhý v růžovém hávu. Na hlavách mají klobouky.

Fol. 257r: *Jakub boží a pána našeho Jezukrista služebník, dwanadzsté pokolení, spasenie.* Ilustrace k epištole sv. Jakuba. (Jk. 1.1). Barva lišty je světle žlutá. Pozadí vínově červené se zlatým mřížkovým dekorem. Vpravo kráčí Jakub oděn v šedých šatech s čepicí na hlavě téže barvy opírající se o hůl. Přes rameno má hnědou kabelu podle tradiční ikonografie. Je zlatě onimbován. Před světcem stojí muž v červeném s rukama sepjatými před hrudí. Je následován mladým jinochem v růžovém rouchu.

Fol. 258v: *Petr, apoštol Jezukristow, ywoleným průchozím rozptýleným v Pontu, Galatu, Kapadocii, w Asii, w Binyňi, podle przedviedienie Boha otze.* Sv. Petr žehná Silvánovi. (1Pt. 1.1 a 5.12). Epištola sv. Petra. Barva lišty obrazu světle hnědá. Pozadí tmavě modré se zlaceným mřížkovým dekorem a zlatými hvězdicemi uvnitř jednotlivých polí. Svatý Petr napravo, zpodobněn jako starý muž s plnovousem a v prostém splývavém rouchu, kráčí bosí směrem ke dvěma

figurám vlevo. Zleva Silván v červeném a druhá postava v růžovém.

Fol. 260v: *Simon, Petr, sluha a apoštol Ježíše Krista, tiem, kterzižto spolu rownu s námi zdielený jsú vieru w spravedlnosti Boha našeho. Sv. Petr žehná poslům. (2Pt. 1). Epištola sv. Petra. Rámováno šedofialovým koloritem. Barva pozadí vínově červená se zlaceným kasetovým dekorem. Petr, který je vyobrazen již tradičně, sedí na louce a v ruce drží knihu. Poslové naslouchají světci a jsou jako obvykle umístěni vpravo. Barva šatů zleva červená a růžová.*

Fol. 264r: *Prwní zajisté rziecz učinil o wšiech wiecech ó Theofile, ježto poczal Ježíš cziniti. Nanebevstoupení Páně. (Sk. 1.9 - 11). Skutky apoštolů. Rám lišty růžový. Pozadí tmavě modré se zlaceným úponkovým dekorem. V segmentu nebes je umístěn bílý oblak, z něhož trčí nohy v zelené suknicí. V dolní části napravo rozmlouvají andělé v růžovobílém šatstvu se skupinkou apoštolů nalevo. Světci jsou opatřeni zlatými nimby.*

Fol. 282r: *Zjievienie Jezukristovo, ješto jest dal i zjewil Boh otecz, aby sie prohlásil sluhám swých o tiech wiecech, ješto sie mají státi skoro. Sv. Jan na ostrově Patmos. (Zj. 1.9 - 16). Apokalypsa. Rámováno žlutozelenou lištou. Pozadí tmavě modré s bílými hvězdami. Napravo je naznačena vegetace se stromy. Na tomto místě se nachází svatý Jan v šedém rouchu a zapisuje do knihy. Jeho pohled směřuje k andělovi vlevo, který postává za zlacenou menorou. Obě figury mají zlatý nimbus.*

4. Ikonografický rozbor:

Co se týče námětů, představuje Olomoucká bible zajímavý soubor, ve kterém se vyskytnou neobvyklé scény. V následující pasáži bych se ráda zmínila o odlišnostech. U prvního dílu již na prvním foliu (fol. Ir.) se nám dostává překvapivého zjištění. Předmluvu od Aristotela totiž doprovází sv. Jeroným. Na fol. 56r Hospodin i Mojžíš jsou oba bez nimbu. Zobrazení na fol. 91v a 211v je velmi vzácné a v jiných rukopisech se takřka neobjevuje: *Poslové navracející se z průzkumu v zemi Kananejské s hroznem, Perský král Cyrus propouští Izraelské z babylonského zajetí.* Proroku Nehemiášovi a Judit neobvykle namaloval korunu. U fol 234v je Judit zachycena v okamžiku, kdy Holofernes spí. Avšak podle tradice bývá Holofernes již bez hlavy. První žalm doprovází ilustrace Davida netradičně obklopeného hudebníky s kejklířem, který za doprovodu hudby žongluje s kostkami. Obvykle u prvního žalmu bývá pouze David.

Ve druhém díle fol. 86r: *Jeremiášův nářek nad Jeruzalémem.* Podle tradičního schématu je město zobrazeno jako ruiny, zde nikoli. U fol. 92v: *Ilustrace k Ezechielovu vidění,* který se tady nenachází. U fol 134r se chystají vrhnout do moře proroka Jonáše a nestvůra je ve vodě. Podle konvečních zvyků má být však Jonáš vržen do otevřené tlamy nestvůry. Na začátku Markova evangelia iluminátor omylem namaloval býka, symbol sv. Lukáše (II, fol. 186v), a na začátku Lukášova evangelia lva, který je symbolem sv. Marka (II, fol. 196r). Podle tradice jednotlivé knihy evangelia doprovází pouze její autoři čili evangelisté. Olomoucká bible nám poskytuje neobvyklou situaci. Nejenže autor zaměnil sv. Marka se sv. Lukášem, ale evangelisty vyobrazil poněkud neobvykle, a to v antropomorfní podobě. Doprovází je vždy nějaká scéna. Na ilustraci k evangeliu sv. Matouše je Josef zobrazen bez nimbu. Následující schéma ke zbylým třem

evangeliím nám skýtá pohled na bezvousého Jana Křtitele. Toto vyobrazení je ale nepříliš tradiční. Při svém bádání jsem si povšimla, že ilustrace doprovázející epištoly jsou stereotypní. Většinou se odehrávají v terénu, na jedné straně stojí apoštol a na straně druhé skupinka lidí, představující dotyčný národ. Epištoly jsou zpodobněny podle obvyklých konvencí. Nutno zdůraznit, že u většiny proroků ve druhém díle chybí nimbus.

Osobitou kvalitou Mistra Bible olomoucké je podle Karla Stejskala jeho humor.⁴⁷ V jednom ze tří medailónů Geneze zobrazil mezi právě stvořenými zvířaty vlka hrajícího na dudy (I, fol. 1v), v žaltáři spatřujeme vedle trůnícího krále Davida kejklíře žonglujícího hrací kostku, jehož produkci sleduje zástup zvědavých diváků (I, fol. 259v). „Vše nasvědčuje tomu, že iluminátor byl člověkem veselé mysli.“⁴⁸

5. Analogická vyobrazení

Pro mou bakalářskou práci mi bylo doporučeno zaměřit se na knižní kulturu v letech 1350 - 1430. Z širokého spektra dochované knižní malby jsem se soustředila především na bible v uvedeném období. V první instanci jsem si sestavila seznam rukopisů. Poté jsem hledala ta vyobrazení, která jsou shodná s těmi, co se vyskytují v Bibli olomoucké. Při porovnávání jednotlivých scén mi posloužila internetová stránka *Manuscriptorium*. V obrazové příloze na CD předkládám obrázky týkající se tématu.

Malířské dílny se povětšinou držely norem a používali ustálené předlohy. I přesto najdeme v jednotlivých dílech odchylky. Často se setkáváme s figurálně či ornamentálně zdobenými iniciálami, nebo s rámovými samostatnými miniaturami. Když vezmeme v potaz naši Bibli, zjistíme, že spadá do druhé skupiny. Jak již bylo řečeno výše, hlavní malíř vyšel pravděpodobně z pražské dílny z okruhu dílny Bible Václava IV. Iluminátor zvaný Mistr Balámovy historie se z větší části podílel na ilustracích.⁴⁹ Najdeme zde analogie v typu vyobrazení figur. Pro tento okruh je typický spontánní projev a dětsky naivní výrazy.⁵⁰ Při průzkumu iluminací Václavovy bible jsem shledala jistou shodu v námětech. Až na pár odchylek se vyobrazení ve Václavské bibli nacházejí i v Bibli olomoucké. Jedná se o tyto scény: *Stvoření světa, Vyvedení Lota ze Sodomy, Mojžíš učí Izraelské přinášet zápalné oběti, Hospodin mluví k Mojžíšovi na hoře Synaj, Mojžíš sděluje izraelskému národu Hospodinovo poselství, Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům ruce a nohy, Boáz a Rút, Anna přivádí Samuela před kněze Eli, Šalamounův soud, Námán Syrský a Elizeův sluha Gézi, Dva muži s archou úmluvy, Hospodin se zjevuje králi Šalamounovi v Gabaon, Král Šalamoun, Král Šalamoun jako kazatel, Daniel v jámě lvové a král Darius, Abdiáš.*

Během vypracovávání tabulky se mi nepodařilo sehnat podrobný soupis iluminací bible litoměřicko - třeboňské, Bible písaře Duchka a Bible Filipa z Padeřova. Navzdory této komplikaci se mi podařilo scelit zbývající výzdobu kodexu. K tomuto mi opět pomohla internetová stránka *Manuscriptorium*.

Mezi časté vypočtení patří: *ilustrace k předmluvě ke Starému zákonu, Stvoření světa, Mojžíš sděluje izraelitům Hospodinovo poselství, Hospodin se zjevuje králi Šalamounovi v Gabaon, Judit utíná hlavu Holofernovi, Ester a král Asureus, Mojžíš, který se modlí k Hospodinovi, Jeremiáš nařiká nad Jeruzalémem, Abdiáš před králem Judským, Micheáš prorokuje Zkázu Judy a Izraele, Nahum prorokuje zkázu města Ninive, Prorok Zachariáš promlouvá k judskému lidu, Prorok Malachiáš nabádá lid judský, aby přestal urážet Hospodinovo jméno přinášením vadných obětí, Sv. Matouš, Sv. Lukáš, Sv. Marek, Sv. Jan.*

Při porovnávání jednotlivých biblických miniatur jsem si povšimla četných scén, které se nacházejí pouze v naší Bibli, anebo jen ve vzácných případech. Jedná se o tyto iluminace: *Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům ruce a nohy, Náman Syrský je zbaven malomocenství, zatímco Elizeův sluha Gézi je malomocenstvím potrestán, Bůh otec pokouší Tobiáše, který je následně oslepen a pochovává mrtvé, Král Šalamoun je zkoušen láskou k ženě, Prorok Báruch přebírá dary určené k obětem v jeruzalémském chrámě, Syrský král je pokořen Judou Makabejským, Heliodor, který přichází ke knězi Oniášovi, aby vzal poklady z jeruzalémského chrámu.*

6. Formálně - stylistické vlastnosti

Knižní malba se ve středověku šířila především prostřednictvím klášterních skriptorií. Ve své době bylo iluminátorství velmi nákladné, proto se všechny rukopisy nemohou pochlubit tímto druhem výzdoby. Zpravidla se psalo na pergamen. Samozřejmě se můžeme od 15. století setkat i s knihami psanými na papír, protože nebyl tak nákladný. Nicméně rukopisy tohoto typu nedosahovaly tak velkolepé úrovně jako první skupina. Předlohou písařům byl český překlad *Vulgáty*. Jen zřídka je spojen umělecký projev s konkrétním jménem, neboť umělci pracovali pod záštitou církve či dílny. V příslušné době české země vyrovnaly své předešlé zpoždění na vůdčí postavení společně s Itálií, Francií a Německem. Jaroslav Pešina charakterizoval zmíněné období jako internacionální sloh. Počátkem 50. - 60. let 14. století dochází ke zlomu v české knižní malbě, která se stala prakticky nezaměnitelnou s cizí produkcí.

Základ výzdoby rukopisů tvoří převážně vícebarevné figurální nebo ornamentální motivy. Ornament v bordurách bývá tvořen akantem stočeným do rozvilin, někdy doplněn postavami, zvířaty a droleriiemi s úponky. Postavy jsou charakteristické svou objemovostí a tektoničností. Ať už samotné iluminace, či barevně a ornamentálně zdobené iniciály, měly i praktický charakter. Byly záměrně umisťovány na počátky jednotlivých biblických knih. To pomáhalo majiteli lépe se orientovat v textu.

Důležitým výzdobným prvkem rukopisů je zlacení plátkovým, leštěným a dále práškovým zlatem.⁵¹ Setkáváme se s tím i v Bibli olomoucké. Hojně zdobená plátkovým zlatem je i Boskovická bible. Pozadí mívá zpravidla ornamentální charakter a není tudíž spojeno s konkrétním místem.

Kolem roku 1410 vzniká Dietrichštejnské martyrologium, které se nyní nachází ve španělské Geroně.⁵² Na výzdobě se podílelo přibližně pět mistrů, například Mistr Mandevillova cestopisu nebo jeho žák Mistr knihy Josue. Mistři martyrologia obohatili českou scénu o nové postupy, zobrazení a ornamentiku. Jejich vliv se u nás držel až do druhé poloviny 15. století. V duchu této dílny je namalována Bible Konráda z Vechty,⁵³ některé obrázky v Boskovické bibli a miniatura Šalamouna modlícího se před oltářem v Olomoucké bibli.

Iluminace se výrazně liší od výtvorů hlavního citovaného malíře. Jejím autorem byl patrně jiný malíř. Svou kvalitou vysoko převyšuje ostatní. Celková modelace linek je měkčí. Tato miniatura vznikla v dílně Mistra Martylogia, který dostal nouzové jméno podle svého rozhodujícího podílu na výzdobě bohatě iluminovaného Dietrichštejnského martyrologia chovaného v Diecezálním muzeu ve španělské Geroně. Miniatury tohoto Mistra mají jemnou kresbu diferencovanou barevnou skladbou a dokonalým rozvržením světla a stínu.⁵⁴

Pro svou práci jsem pečlivě prozkoumala jednotlivé iluminace hlavního malíře. V závěru jsem došla k tomu, že jejich malíř používá pro pozadí většinou dekorativní zlacení s ornamentem. Ovšem i zde lze nalézt střídání zajímavých vzorů, které uplatňuje ve své práci. Užívá především základního barevného spektra. Iniciály počátečních kapitol jsou zdobené, ale spíše jen velmi skromně červenými a modrými liniemi. Jeho postavy mají světlou narůžovělou pleť s červeně naznačenými rty. Typově se od sebe příliš neliší. Na některých místech se autor snažil vyjádřit prostor pomocí terénu, který překrývá dolní část postav. Architektura je romantizující. Brnění ozbrojenců je taky poněkud konzervativní. Hlavním rysem je jednoduchost a lineárnost. Po estetické stránce nejzdobnější list Bible olomoucké je

v 2. dílu na fol. Ir. V konečném srovnání je i velmi zajímavé rozdělení miniatury *Stvoření světa* do třech medailonů, protože podle ustálených forem je obvyklých sedm medailonů.

Závěr:

Svou bakalářskou prací předkládám kompletní souhrn vyobrazení iluminací v Olomoucké bibli. Pokusila jsem se tuto závažnou problematiku prozkoumat a vyhledat analogická vyobrazení. Díky tomu, že mi byl umožněn přístup do studovny historických fondů ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, jsem měla možnost kodex důkladně prostudovat. Za pomoci vedoucího mé práce se mi podařilo určit kolaci. Oba svazky jsou ve velmi zachovalém stavu, tudíž se domnívám, že nebyly příliš používány.

Textovou stránku jsem ponechala stranou a zaměřila jsem se na výzdobu. Pro podrobnou analýzu uměleckého vývoje iluminátora, jeho tvorby a předloh, ze kterých vycházel, by bylo nutno se tímto tématem zabývat více do hloubky. Při mém podrobnějším bádání se mi nepodařilo nalézt srovnatelnou iluminátorskou výzdobu. Přestože se některé miniatury drží tradice, řada z nich nemá paralelu a jedná se o zobrazení poněkud neobvyklé. Můžeme se tedy domnívat, že hlavní malíř využíval vlastní um a fantazii. Stále tu zůstává otázka použití dalších a obtížně identifikovatelných vzorů. Karel Šourek zjistil, že tento malíř nepřihlížel pouze k ilustrovanému textu, nýbrž také k jiným místům bible, kde se mluví o téže postavě. Přitom ovšem pravděpodobně spolurozhodovaly jeho výtvarné předlohy, které byly značně různorodé. Některé miniatury totiž věrně tlumočí charakteristické pohybové formule a smyčkové záhyby, jaké používali již pokročilejší Iluminátor Vyšehradského antifonáře (dnes Vorau, Rakousko) a jeho žák, Mistr Pavlových epištol.⁵⁵ Tímto lze zařadit Olomouckou bibli mezi originální, co se námětů týče. Styl malíře často označovaný jako primitivní a rustikální tím zcela jistě neubírá nijak na její kvalitě.

V příloze předkládám tabulku, která nám, alespoň trochu nastiňuje četnost konkrétních vyobrazení. Cílem mé bakalářské práce bylo v první řadě popsat kodex a shrnout dosavadní literaturu zabývající se problematikou. Při shromažďování analogických vyobrazení jsem se zaměřila na internetovou stránku *Manuskriptorium*. Bohužel ne všechny rukopisy jsou veřejnému publiku přístupné, a proto se můj rozsah o to zmenšil. Vzhledem k rozsáhlé iluminátorské výzdobě jsem neměla prostor zabývat se miniaturami do hloubky. Určitě by si zasloužily důkladnější rozbor a následnou publikaci.

Poznámky:

---

¹ Josef Eliáš: : *Rukopisy českých biblí v našich knihovnách*. Brno, 1971.

² Karel Šourek, *Miniatury dvoudílné české bible zvané Olomoucká z roku 1417 - signatura III/1 v Studijní knihovně v Olomouci*, Praha 1944.

³ Jan Merell, *Bible v českých zemích*. Praha 1956.

⁴ Eduard Petruš, *Z rukopisných sbírek univerzitní knihovny v Olomouci*. Praha 1956.

⁵ Josef Krása, Knižní malba, in: Jaroslav Pešina (red.), *České umění gotické 1350 - 1420*. Praha 1970, s. 244-303.

⁶ Karel Stejskal - Petr Voit, *Iluminované rukopisy doby husitské*. Praha 1991.

⁷ Karel Stejskal, Iluminované bible v Čechách a jejich vztah k západoevropské knižní malbě. In: Dalibor Papoušek - Helena Pavlincová (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Brno 1994, s. 97 - 115.

⁸ Vladimír Kyas, *Staročeská bible drážďanská a olomoucká. Kritické vydání nejstaršího českého překladu bible ze 14. století*. Svazek I. - V., Praha 1988.

⁹ Vladimír Kyas, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha 1997.

¹⁰ Karel Stejskal, Knižní malba na Olomoucku v 15. století, in: Ivo Hlobil - Marek Perůtka (ed., red.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550*. Svazek III. Olomouc 1999.

¹¹ Karel Stejskal, Petr Voit: *Iluminované rukopisy doby husitské*. Praha, 1991, str. 23.

¹² Ibidem, str. 22.

¹³ Ibidem, str. 22.

¹⁴ Bible Konráda z Vechty, pražského arcibiskupa a mincmistra království českého. Dnes uchovávaná v muzeu Plantin Moretus v Antverpách, Štenclův sborník Umění, svazek IX (1935), str. 3 - 9, Karel Chytil: Vývoj miniaturního malířství. *Památky archeologické XVIII*, 1885 - 1886.

¹⁵ Viz. Karel Stejskal, Petr Voit (pozn. 11).

---

¹⁶ Bible Litoměřicko-třeboňská, též Petra Zmrzlíka ze Svojšína (BIF 3 - 2). Rozdělena do tří svazků, dva jsou chovány v SOA v Litoměřicích, třetí v SOA v Třeboni. Čechy, 1411 - 1414. Lit: Merell 1956, 12; Havránek - Hrabák 1964, 465; Krása 1970, č. 399; Stejskal 1982, č. 50; Stejskal 1983, 603; Stejskal 1887a, 249; Stejskal 1988, 30; Stejskal 1989a, 58; Stejskal 1989b, 12; Stejskal - Voit 1990, 45 - 46.

¹⁷ Bible olomoucká, rozdělena do dvou svazků. Dnes uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci. (Sig. M III/1,2).

¹⁸ Bible boskovická (též Boskovská). Dnes uchovaná ve Státní vědecké knihovně v Olomouci (MIII-3). Lit: Chytil 1885-1886; Matějček 1924, 149-169; Pächt 1938; Bartoš 1944; Šourek 1944a; Plánka 1952; Kvas 1953; Merell 1956, 14, 28; Drobná 1957; Petrů 1959; Drobná 1965; Pešina 1965; Krása 1968; Petrů 1969; Schmidt 1969; Krása 1971; Kvas 1971; Krása 1974; Krása 1984; Krása 1990; Stejskal - Voit 1991, 50; Boháček - Čáda 1994; Stejskal 1994; Číhalík 1995; Stejskal 1996; Kvas 1997; Číhalík 1998; Studničková 1998; Černý 1999, 479-480.

¹⁹ Bible Sixta z Ottersdorfu. Neúplná latinská bible. Dnes v NK v Praze (XIII A3). Lit: *Truhlář 1905/1906*, č. 2246 - *Katalog 1955/1956*, čes. č. 120 - *Urbánková 1957* - *Schmidt 1969* - *Krásá 1974* - *Stejskal 1983* - *Krásá 1984* - *Stejskal 1987, 1988, 1989*.

²⁰ Bible Zamojských. Uložena v NK v Praze (XVII C 56). Lit: Urbánková 1957, č. 74; Pešina 1959, 200; Krása 1974, 32; Stejskal 1987a, 247; Stejskal 1988, 31-32; Stejskal - Voit 1991, 52; Svobodová 1996, 29-34; Kvas 1997, 91; www.manuscriptorium.com.

²¹ Bible Duchkova, též Skalická. Uložena v Zámecké knihovně v Kroměříži. (cod. D 76). Lit: Stejskal 1974, 32; Stejskal 1989a, 65; Stejskal - Voit 1991, 54-55.

²² Bible Mlynářčina, zvaná též Táborská. NK Praha (XVII A 10). Lit: Kolář 1870 - Chytil 1885/1886 - Baum 1890/1891 - Merell 1956 - Urbánková 1957 - Výbor 1964 - Stejskal 1989.

²³ Bible Bočkova. Dnes v MZA Brno. Burian 1955, 44.

²⁴ Bible latinská, NK Praha (VI B 11). Lit: *Truhlář 1905/1906*.

²⁵ Bible Martinická, Praha, ZK ČSAV (bez signatury). Lit: *Květ 1929, Krásá 1974 - Stejskal 1987 - Studničková 1987*.

---

²⁶ Bible šelenberská, Praha, PNP (DG III 15). Lit: Stejskal - Voit 1991, 62; Brodský - Pařez 2008, 152-155.

²⁷ Karel Stejskal, Knižní malba na Olomoucku v 15. století, in: Ivo Hlobil - Marek Perůtka (ed., red.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550.* Svazek III. Olomouc 1999.

²⁸ Vladimír Kvas, *Česká bible v dějinách národního písemnictví.* Praha 1997, str. 42 - 43.

²⁹ Karel Stejskal, Knižní malba na Olomoucku v 15. století, in: Ivo Hlobil - Marek Perůtka (ed., red.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550.* Svazek III. Olomouc 1999.

³⁰ Viz. Kvas, (pozn 28).

³¹ Josef Krása, *České iluminované rukopisy 13.-16. století.* Praha 1990.

³² Ibidem.

³³ Vladimír Kvas - Věra Kvasová, *Staročeská bible drážďanská a olomoucká. Kritické vydání nejstaršího českého překladu bible ze 14. století.* Svazek IV., Genesis - Esdráš. Praha 1988, s. 459.

³⁴ <http://dig.vkol.cz/dig/miiili/index.htm>

³⁵ Viz. Kvas - Kvasová (pozn. 32).

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ <http://dig.vkol.cz/dig/miiili/index.htm>

³⁹ Viz. Kvas - Kvasová (pozn. 32).

⁴⁰ Ibidem, s. 187.

⁴¹ Ibidem, s. 205.

⁴² Ibidem, s. 223.

⁴³ Ibidem, s. 245.

⁴⁴ Ibidem, s. 263.

⁴⁵ Ibidem, s. 285.

---

⁴⁶ Vladimír Kyas, *Staročeská bible drážďanská a olomoucká. Kritické vydání nejstaršího českého překladu bible ze 14. století. Svazek II.*, Praha 1988, s. 427.

⁴⁷ Karel Stejskal, *Iluminované bible v Čechách a jejich vztah k západoevropské knižní malbě*. In: Dalibor Papoušek – Helena Pavlicová (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Brno 1994, s. 97 – 115.

⁴⁸ Karel Stejskal, *Knižní malba na Olomoucku v 15. století*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed., red.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 – 1550. Svazek III*. Olomouc 1999, s. 467.

⁴⁹ Josef Krása, *České iluminované rukopisy 13.-16. století. Praha 1990*, str. 204 – 223, 298 – 310.

⁵¹ Jan Eliáš: *Rukopisy českých biblí v našich knihovnách*. Brno, 1971, str. 25.

⁵² Uloženo v Diecézním muzeu v katalánském městě Girona (španělsky *Gerona*) ve Španělsku. Rukopis *Martyrologia* z Gerony je znám od roku 1937, kdy jej objevil Otto Pacht na výstavě katalánského umění v Paříži, iluminace určil jako práci českých mistrů z doby kolem roku 1400.

⁵³ Bible Konráda z Vechty, pražského arcibiskupa a mincmistra království českého. Dnes uchovávaná v muzeu Plantin Moretus v Antverpách.

⁵⁴ Ivo Hlobil ,ed a Marek Perůtka,ed: *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Olomouc: Muzeu umění, 2002.

⁵⁵ Karel Stejskal – Petr Voit, *Iluminované rukopisy 13.-16. století* Praha 1990, s. 47.

Seznam použité literatury:

Miroslav Boháček - František Čáda, *Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz*. Köln 1994.

Pavol Černý, Knižní malba na Olomoucku v 15. století, in: Ivo Hlobil - Marek Perůtka (ed., red.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 - 1550*. Svazek III. Olomouc 1999.

Zoroslava Drobná, Kresba v české středověké miniatuře. *Hollar XXIX*, 1957, s. 49 - 56.

Jan Eliáš, *Rukopisy českých biblí v našich knihovnách, disertace FF Masarykovy univerzity*. Brno 1971.

Andreas Fingernagel - Christian Gastgeber, *Nejkrásnější bible středověku*. Praha 2009.

Ivo Hlobil ,ed a Marek Perůtka,ed: *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*. Katalog výstavy. Olomouc: Muzeu umění, 2002.

Josef Krása, *Dějiny českého výtvarného umění I.*, Praha 1984.

Josef Krása, Olomoucké iluminované rukopisy. Referát o jubilejní výstavě Státní vědecké knihovny v Olomouci. *Umění XVI*, 1968, s. 413 - 416.

Vladimír Kyas: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha 1997.

Vladimír Kyas, *Staročeská bible drážďanská a olomoucká. Kritické vydání nejstaršího českého překladu bible ze 14. století*. Svazek I. - V., Praha 1988.

Jan Merell: *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti*. Praha, Česká katolická charita, 1956.

Eduard Petruš, *Z rukopisných sbírek Universitní knihovny v Olomouci*. Praha 1959.

Jan Royt, *Slovník křesťanské ikonografie*. Praha 2006.

Josef Říman a kol.: *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984 - 1987.

Gude Suckale-Redlefsen, *Psalmen, Psalterillustration*, in: Engelbert Kirschbaum

(hrsg.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Wien 1968.

Karel Stejskal, *Iluminované bible v Čechách a jejich vztah k západoevropské knižní malbě*. In: Dalibor Papoušek - Helena Pavlincová (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Brno 1994, s. 97 - 115.

Karel Stejskal, *Petr Voit: Iluminované rukopisy doby husitské*. Katalog výstavy. Praha, 1991.

Karel Šourek, *Miniatury dvoudílné české bible zvané Olomoucká z roku 1417 - signatura III/1 v Studijní knihovně v Olomouci*, Praha 1944.

Internetové zdroje:

www.manuscriptorium.cz

www.vkol.cz

Summary:

This work is dedicated to illuminated manuscripts, especially the Bible of Olomouc and its decoration. This piece of work from the 15th century is one of the most important relics of this period in the region of Prague. It is deposited in the State Scientific Library in Olomouc now.

The codex consists of two volumes. The binding is a late gothic with a wooden cover. The book has a total of 77 of miniatures. Depiction of these pictures is the core of my work. It is written on parchment paper. The first volume has 290 pages. The second volume has 289 pages.

The annex is attached table. Due to the extensive decoration illuminator I did not have space to deal with miniatures in depth. The works deserve a more thorough analysis and subsequent publication.

Seznam obrazové přílohy:

Staženo z www.vkol.cz 2012-02-03

Olomoucká bible 1.Díl:

- 1) Ir: Sv. Jeroným sedící u pisařského pulpitu
- 2) Iv: Stvoření světa
- 3) 8r: Vyvedení Lota ze Sodomy
- 4) 43v: Mojžíš učí Izraelské, jak přinášet zápalné oběti
- 5) 56r: Hospodin mluví k Mojžíšovi na hoře Synaj
- 6) 75r: Mojžíš sděluje izraelskému národu Hospodinovo poselství
- 7) 91v: Poslové vracející se z průzkumu v zemi Kananejské s hrozdem, který odřízli v Eštolském úvalu jako ukázkou plodů země zaslíbené
- 8) 103r: Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům ruce a nohy
- 9) 114v: Boáz se táže svého služebníka na dívku, která se ženci sbírá klasy
- 10) 116r: Anna přivádí Samuela před kněze Eli, aby jej zasvětil Hospodinu
- 11) 134v: Na příkaz Davida je proboden Amalechitský, který zabil poraženého Saula
- 12) 148v: Král Šalamoun vynáší rozsudek ve sporu dvou žen o dítě
- 13) 165r: Náman Syrský je zbaven malomocenství, zatímco Elizeův sluha Gézi je malomocenstvím potrestán
- 14) 180v: Dva muži, v čele s dalším mužem, slavnostně přenášejí archu úmluvy do chrámu, který byl pro ni postaven
- 15) 194r: Hospodin se zjevuje králi Šalamounovi v Gabaon
- 16) 211v: Perský král Cyrus propouští Izraelské z babylonského zajetí s Sassabasarovi Judskému vrací nádobu domu Hospodinova

- 17) 216v: Nehemiáš vyzývající Izraelský národ k obnově Jeruzaléma
- 18) 223r: Izraelský lid si stěžuje Nehemiášovi a on jim naslouchá
- 19) 229v: Bůh otec pokouší Tobiáše, který je následně oslepen a pochovává mrtvé
- 20) 234v: Judit utíná hlavu Holofernovi
- 21) 241r: Ester a král Aureus
- 22) 247v: Žena navádí Joba ke zlořečení Hospodinu
- 23) 259v: Levité v čele s králem Davidem přenášejí truhlu Boží na Sion
- 24) 264r: Pomazání Davida na krále
- 25) 267r: Hospodin seslal Davidovi proroka Nátana
- 26) 269v: Král Saul pronásleduje Davida
- 27) 272v: Král David prosí Hospodina o pomoc v boji proti Filištínským
- 28) 276r: Král David s hudebníky
- 29) 279v: Levité přenášejí boží truhlu na Sion, v čele s králem Davidem
- 30) 283r: Mojžíš, který se modlí k Hospodinovi

Olomoucká bible 2.díl:

- 31) 1r: Král Šalamoun káže Izraelskému lidu
- 32) 10v: Král Šalamoun
- 33) 14v: Král Šalamoun je zkoušen láskou k ženě
- 34) 16r: Král Šalamoun káže Izraelským
- 35) 23v: Mojžíš káže králi Šalamounovi a lidu Izraelskému
- 36) 60r: Vidění proroka Jeremiáše
- 37) 87r: Jeremiáš naříká nad Jeruzalémem
- 38) 89r: Prorok Báruk přebírá dary určené k obětem v jeruzalémském chrámě
- 39) 92v: Čtyři apokalyptické bytosti
- 40) 116v: Daniel v jámě lvové a král Darius

- 41) 126v: Hospodin nařizuje, aby se Ozeáš oženil s nevěstkou
- 42) 129v: Prorok Joel nabádá Judský lid k pokání a pokoře
- 43) 131r: Amos prorokuje boží pomstu a seslání ohně na sídla nepřátel
- 44) 133v: Abdiáš před králem Judským
- 45) 134r: Prorok Jonáš je vržen do moře
- 46) 135r: Micheáš prorokuje Zkázu Judy a Izraele
- 47) 136v: Nahum prorokuje zkázu města Ninive
- 48) 137v: Prorok Abakuk je andělem přenesen do Babylonu, aby donesl pokrm Danielovi do jámy lvové
- 49) 138v: Sofoniáš káže králi Joziášovi
- 50) 139v: Prorok Agea promlouvá k Zerubábelovi a Jóšuovi, aby postavili chrám v Jeruzalémě
- 51) 140v: Prorok Zachariáš promlouvá k judskému lidu
- 52) 144v: Prorok Malachiáš nabádá lid judský, aby přestal urážet Hospodinovo jméno přinášením vadných obětí
- 53) 145v: Syrský král je pokořen Judou Makabejským
- 54) 159r: Heliodor, který přichází ke knězi Oniášovi, aby vzal poklady z jeruzalémského chrámu
- 55) 170r: Modrá iniciála S ve zlatém poli
- 56) 170v: Sv. Matouš, v popření Panna Marie a Josef
- 57) 186v: Sv. Lukáš a Jan Křtitel, který káže izraelským
- 58) 196r: Sv. Marek a zvěstování Zachariášovi o narození Jana Křtitele
- 59) 213v: Sv. Jan a Jan Křtitel káže Izraelským
- 60) 226v: Sv. Pavel předává Timotheovi list Korintským
- 61) 233r: Sv. Pavel žehná Titovi a Arstarchovi
- 62) 237r: Sv. Pavel předává poslům list Galatským
- 63) 239v: Sv. Pavel předává poslům listy Efezským
- 64) 241v: Timotheus a sv. Pavel, který žehná poslu k Filipským Epafroditovi
- 65) 243v: Sv. Pavel káže lidu. Epištola sv. Pavla ke Kolosským
- 66) 245r: Silván, Thimoteus a sv. Pavel, který káže

- 67) 246v: Silván, Thimoteus a sv. Pavel, který káže v Soluni
- 68) 247r: Sv. Pavel žehná Timotheovi, efezskému biskupu
- 69) 249r: Sv. Pavel žehná Timotheovi, efezskému biskupu
- 70) 250v: Sv. Pavel žehná Titovi, krétskému biskupovi
- 71) 251r: Sv. Pavel a Timotheus předávají list poslu
k Filemonovi
- 72) 251v: Sv. Pavel předává list židovským poslům
- 73) 257r: Ilustrace k epištole sv. Jakuba
- 74) 268v: Sv. Petr žehná Silvánovi
- 75) 260v: Sv. Petr žehná poslům
- 76) 264r: Nanebevstoupení páně
- 77) 282r: Sv. Jana na ostrově Patmos

DVD

Kompletní fotodokumentace na přiloženém DVD.

I. Tabulka podle Bible olomoucké

	Bible ze Sadské	Bible Zikmunda z Domažlic	Bible Boskovická	Bible Sixta z Ottersdorfu	Bible Zamojských	Bible husitská	Bible Strahovská	Bible Šelenberská	Václavská bible
Sv. Jeroným	X	X				X	X	X	
Stvoření světa	X		X				X	X	X
Vyvedení Lota ze Sodomy			X						X
Mojžíš učí Izraelské, jak přinášet zápalné oběti									X
Hospodin mluví k Mojžíšovi na hoře Synaj	X								X
Mojžíš sděluje izraelskému národu Hospodinovo poselství	X	X	X		X				X
Poslové vracející se z průzkumu v zemi Kananejské s hroznem									
Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům ruce a nohy									X
Boáz a Rút									X
Anna přivádí Samuela před kněze Eli			X						X
Na příkaz Davida je proboden Amalechitský	X		X		X				
Šalamounův soud						X			X
Náman Syrský a Elizeův sluha Gézi									X
Dva muži, přenášejí archu úmluvy			X						X
Hospodin se zjevuje králi Šalamounovi v Gabaon			X		X	X			X
Perský král Cyrus propouští Izraelské z babylonského zajetí						X			
Nehemiáš vyzývající Izraelský národ k obnově Jeruzaléma									
Izraelský lid si stěžuje Nehemiášovi									
Bůh otec pokouší Tobiáše, který pochovává mrtvé									
Judit utíná hlavu Holofernovi	X		X		X	X	X		
Ester a král Aureus			X		X	X			
Žena navádí Joba ke zlořečení Hospodinu									
Levitě v čele s Davidem přenášejí truhlu Boží na Sion									
Pomazání Davida na krále									
Hospodin seslal Davidovi proroka Nátana		X							
Král Saul pronásleduje Davida									
Král David prosí Hospodina o pomoc v boji proti Filištinským			X						
Král David s hudebníky	X					X	X	X	
Levitě přenášejí boží truhlu na Sion, v čele s králem Davidem			X						
Mojžíš, který se modlí k Hospodinovi		X	X		X				

II. Tabulka podle Bible olomoucké

	Bible ze Sadeké	Bible Zikmunda z Domažlic	Bible Boskovičká	Bible Sixta z Ottersdorfu	Bible Zamojských	Bible husitská	Bible Strahovská	Bible Šelenberská	Václavská bible
Král Šalamoun káže Izraelskému lidu									X
Král Šalamoun	X		X						X
Král Šalamoun je zkoušen láskou k ženě									
Král Šalamoun káže Izraelským									
Mojžíš káže králi Šalamounovi a Izraelcům									
Vidění proroka Jeremiáše	X								
Jeremiáš nařiká nad Jeruzalémem			X			X			
Prorok Báruk	X								
Čtyři apokalyptické bytosti						X	X		
Daniel v jámě lvové a král Darius	X		X						X
Hospodin nařizuje, aby se Ozeáš oženil s nevěstkou	X					X			
Prorok Joel	X					X			
Amos	X					X		X	
Abdiáš	X		X			X			X
Prorok Jonáš vržen do moře	X								
Micheáš	X		X			X			
Nahum	X		X			X			
Prorok Abakuk a Daniel v jámě lvové						X			
Sofoniáš	X		X			X			
Ageus			X	X		X		X	
Zachariáš			X	X		X		X	
Malachiáš			X			X			
Syrský král je pokořen Judou Makabejským									
Heliodor, který přichází ke knězi Oniášovi,									
Sv. Matouš, v popření Panna Marie a Josef		X	X			X	X	X	
Sv. Lukáš a Jan Křtitel, který káže izraelským			X			X	X	X	
Sv. Marek a zvěstování Zachariášovi o narození Jana Křtitele			X			X	X	X	
Sv. Jan a Jan Křtitel káže Izraelským			X			X	X	X	
Sv. Pavel předává Timotheovi list Korintským			X						
Sv. Pavel a Titus a Arstarchar		X							
Sv. Pavel předává poslům list Galatským			X						
Sv. Pavel předává poslům listy Efezským									
Timotheus a sv. Pavel předává list k Filipským Epafroditovi									
Sv. Pavel káže lidu, Kolosským		X	X			X			
Silván, Thimoteus a sv. Pavel		X							
Silván, Thimoteus a sv. Pavel		X							
Sv. Pavel přijímá Timotheovi, efezskému biskupu									
Sv. Pavel a Timotheovi			X						

Sv. Pavel a Titovi,		X	X						
Sv. Pavel a Timotheus předávají list k Filemonovi			X						
Sv. Pavel předává list židovským poslům									
sv. Jakub									
Sv. Petr a Silván									
Sv. Petr přijímá posly						X			
Nanebevstoupení páně			X			X			

Obrazová příloha:

Bible olomoucká, Ir, sv. Jeroným u písarského pulpitu.

Bible olomoucká, 103r, Juda s bratrem Simeonem utínají svým nepřátelům ruce a nohy.

*Bible olomoucká, **Iv**, Stvoření světa.*

Bible olomoucká, 194r, Hospodin se zjevuje králi Šalamounovi v Gabaon.

Bible olomoucká, 1r, Král Šalamoun káže izraelskému lidu.

ANOTACE:

Jméno a příjmení:	Kateřina Vašinková
Katedra:	Dějiny umění
Vedoucí práce:	doc. Ing. PhD. Pavol Černý
Rok obhajoby	2011

Název práce:	Bible Olomoucká, Olomouc, Vědecká knihovna, M III. 1, a její iluminace
Název v angličtině:	The Bible Olomouc, Olomouc, Research Library, M III. 1, and its illuminations
Anotace práce:	Bakalářská práce je věnována iluminovaným rukopisům, zejména bibli Olomoucké a její výzdobě. Tato bible pochází z 15. století a je jednou z nejvýznamnějších památek tohoto období v Olomouckém kraji. Je uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci.
Klíčová slova:	Bible olomoucká, iluminace, středověká knižní malba
Anotace v angličtině:	This work is dedicated to illuminated manuscripts, especially the Bible of Olomouc and its decoration. This piece of work from the 15th century is one of the most important relics of this period in the region of Olomouc. It is deposited in the State Scientific Library in Olomouc now.
Klíčová slova v angličtině:	Bible of Olomouc, illuminations, book painting of the Middle Age
Přílohy vázané v práci:	5 obrazových příloh, CD-ROM, tabulky
Rozsah práce:	68
Jazyk práce:	čeština